

* "RASA", ETNICITET I NACIONALNOST *

UVOD

Rasizam i sukob između etničkih i nacionalnih skupina već dugo prate ljudsko društvo.

U Hitlerovoj nacionalnoj Njemačkoj, ANTISEMITSKI USJECH (neprijateljstvo prema židovskom narodu) nisu ostali tu nečim. Hitler je rekao da su pravu Njemačku jedna skupina koja se zove ARIJEVCIMA.

Tijekom '90-ih g. u Jugoslaviji je bio građanski rat između Muslimana, Hrvata i Srba. Sukobi su se uglavnom vodili zbog granica i etničkog sastava država nastalih nakon raspada Jugoslavije. U dijelovima koje protjerivane su etničke skupine na njihovo mjesto dolazila je druga skupina. Taj je proces poznat kao ETNIČKO ČIŠĆENJE.

* 4. poglavlje *

- UVOD

- "RASA"

- MIGRACIJE I RASNI ODNOSI

- ETNICITET - PITANJE KLASIFIKACIJE

- RASIZAM

- NEJEDNAKOSTI IZMEĐU ETNIČKIH SKUPINA U BRITANJI

- TEORIJE RASIZMA

- NACIONALIZAM I IDENTITET

- ETNIČKE MANJINE NA TRŽIŠTU RADA I U STRATIFIKACIJSKOM SUSTAVU

- SOCIOLOGIJA, VRIJEDNOSTI I "RASA" I ETNICITET

1. "RASA" (15)

Biološke teorije "rase" nastoje uspostaviti vezu između FENOTIPA ili fizičkih obilježja poput kose i boje kože te GENOTIPA ili genetskih razlika između različitih skupina ljudi.

Michael Banton - TEORIJE "RASE"

Postoje 3 vrste teorije:

1. one koje "rasu" vide kao lozu
2. one koje ju smatraju tipom
3. one koje ju vide kao podvrstu

RASA KAO PODRIJETLO

Prema Bantonu, riječ "rasa" prvi je u Engleskoj u svojoj knjizi iz 1508. upotrijebio škot William Dunbar. Predodžba "rase" kao podrijetla usvojila je postavku zajedničkog postanka: ljudi pripadaju jednoj vrsti i imaju zajedničko podrijetlo.

Smatralo se da su se u nekom trenutku u povijesti neke skupine ljudi počele međusobno razlikovati. Nakon velikih događaja opisan u Bibliji, ljudi su se raspršili na sve strane svijeta. Neki su tvrdili da je Bog stvorio ljude različitim "kakov" bi se prilagodili različitim područjima na zemlji.

RASA KAO TIP

Glediste da je "rasa" tip temelji se na uvjerenju da nemaju svi ljudi isto podrijetlo i da se čovječanstvo dijeli na različite skupine. Povijest je POLIGENETSKA TEORIJA, tj. teorija prema kojoj čovječanstvo ima nekoliko podrijetla, a ne jedno.

Philadelphijski liječnik Samuel James Morton svoju je argumentaciju utemeljio na mjernju veličine lubanje. Razlikuje 5 rasa:

1. KAVKASKU
2. MONGOLSKU
3. MALAJSKU
4. AMERIČKU
5. ETIOPSKU

OSNOVNE IDEJNE SKLADINE

Marx je vjerovao da je klasna borba pokretačka snaga društvene promjene.

On je vjerovao da će osnovne kontradikcije sadržane u kapitalističkom ekonomskom sistavu dovesti do njegove konačne destrukcije.

Proletarijat (radnička klasa) će zbaciti buržoaziju i pregrabiti sredstva za proizvodnju, izvor moći. Vlasništvo će biti zajedničko.

- Razlikovao je:

- "KLASU PO SEBI" - je društvena skupina čiji članovi imaju isti odnos prema sredstvima za proizvodnju.

- "KLASA ZA SEBE" - na ovom stupnju njeni članovi imaju klasnu svijest i klasnu solidarnost. (zajednički interesi = ujedinjeni)
Klasna svijest - lažna klasna svijest je zamijenjena punom svijesću o stvarnoj situaciji.

- Marx je vjerovao da će određeni faktori u prirodnom razvoju kapitalističke ekonomije ubrzati njenu propast. Nastat će jaz između proletarijata i buržoazije sve veći i veći:

- Sve veća upotreba strojeva će rezultirati HOMOGENOM RADNIČKOM KLASOM - strojevi poništavaju razlike unutar rada.

- Razlika u bogatstvu buržoazije i proletarijata će se povećati rastom akumulacije kapitala. Rastom životnog standarda, radnička klasa je siromašnija u odnosu na buržoaziju = PAUPERIZACIJA

- Opstati će najbogatije kompanije. Siroma buržoazija će potonuti u PROLETARIJAT.

Marx

DRUŠTVENA STRATIFIKACIJA → Weberova perspektiva

- Weber je vjerovao da društvena stratifikacija proizlazi iz vrste i količine resursa u društvu.

Weber je tvrdio da je glavna klasna podjela između onih koji posjeduju proizvodne snage i onih koji ih ne posjeduju.

(npr.) u kapitalističkom društvu: direktori, upravitelji i drugi kvalificirani službenici primaju relativno visoke plaće zbog potražnje za njihovim uslugama.

- Weber je razlikovao sljedeće klasne skupine u kapitalističkom društvu:

- ① VLASNIČKA GORNJA KLASA
- ② „BIJELI OVRATNICI“ BEZ VLASNIŠTVA
- ③ SITNA BURŽOAZIJA
- ④ MANUALNA RADNIČKA KLASA

Weber nije vidio razloga zašto bi podržavao ideju polarizacije klasa. Premda je uočio određeno smanjivanje broja pripadnika sitne buržoazije (malih vlasnika) zbog konkurencije od strane velikih tvrtki, tvrdio je da oni prelaze ili u „bijele ovratnike“ ili u kvalificirane manualne radnike.

Odbacio je marksistički nadzor da politička moć nužno proizlazi iz ekonomske moći. Tvrdio je da je KLASA samo jedan od mogućih temelja moći i da raspodjela moći u društvu nije nužno povezana s raspodjelom klasnih nejednakosti.

STATUSNA SITUACIJA

Dok klasa upućuje na nejednaku raspodjelu ekonomskih nagrada, status upućuje na nejednaku raspodjelu „DRUŠTVENE ČASTI“.

STATUSNA SKUPINA - se sastoji od pojedinaca koji su nagrađeni sličnom količinom društvene časti i stoga im je zajednička statusna situacija.

KASTE - su dobar primjer procesa koji je Weber opisao kao

DRUŠTVENO ZATVARANJE - tiče se isključivanja nekih ljudi iz članstva statusne skupine.

1. APARTEJID SUSTAV APARTEJIDA u Južnoj Africi - planiran je "vrh" pripadati na bijelce, Azijate, crne Afrikance i "dobarje". Te skupine su morale živjeti u različitim dijelovima grada.

KLASA I STATUSNE SKUPINE

U mnogim društvima klasna i statusna situacija su blisko povezane. Oni koji su u istoj klasnoj situaciji ne moraju nužno pripadati istoj statusnoj skupini.

primjer: "NOVI BOGATAŠI" su ponekad isključeni iz statusnih skupina privilegiranijih jer se njihovi ukusi, načini opijanja i odijevanja definiraju kao vulgarni.

Statusne skupine mogu također presjecati klasne podjele.

primjer: homoseksualci iz različitih klasa su uključeni u organizacije koje se zalažu za prava homoseksualaca.

Kombinacija klasnih i statusnih interesa može se vidjeti u skupini poput NACIJA ISLAMA u SAD-u. To je istovremeno religijska skupina, ali i aktivna u pokušajima da postigne političke promjene.

II.

klasna
skupina

12

klasna
skupina

2. DRUŠTVENA STRATIFIKACIJA → Weberova perspektiva

— Weber je vjerovao da društvena stratifikacija proizilazi iz razlike u ostuđne resurse u društvu.

Weber je tvrdio da je glavna klasna podjela između onih koji posjeduju proizvodne snage i onih koji ih ne posjeduju.

(npr.) u kapitalističkom društvu: direktori, upravitelji i drugi kvalificirani službenici primaju relativno visoke plaće zbog potražnje za njihovim uslugama.

— Weber je razlikovao četiri klasne skupine u kapitalističkom društvu:

- ① VLASNIČKA GORNJA KLASA
- ② „BIJELE OVAATNICI“ BEZ VLASNIŠTVA
- ③ SITNA BURŽOAZIJA
- ④ MANUALNA RADNIČKA KLASA

Weber nije vidio razloga zašto bi podržavao ideju polarizacije klasa. Premda je uočio određeno smanjivanje broja pripadnika sitne buržoazije (malih vlasnika) zbog konkurencije od strane velikih tvrtki, tvrdio je da oni prelaze ili u „bijele ovatnike“ ili u kvalificirane manualne radnike.

Odbacio je marksistički nadzor da politička moć nužno proizilazi iz ekonomske moći. Tvrdio je da je KLASA samo jedan od mogućih temelja moći i da raspodjela moći u društvu nije nužno povezana s raspodjelom klasnih nejednakosti.

STATUSNA SITUACIJA

Dok klasa upućuje na nejednaku raspodjelu ekonomskih nagrada, status upućuje na nejednaku raspodjelu „DRUŠTVENE ČASTI“.

STATUSNA SKUPINA - se sastoji od pojedinaca koji su nagrađeni sličnom količinom društvene časti i stoga im je zajednička statusna situacija.

KASTE - su dobar primjer procesa koji je Weber opisao kao

DRUŠTVENO ZATVARANJE - tiče se isključivanja nekih ljudi iz članstva statusne skupine.

② UKUPNI DOHODAK - je mjera svih izvora dohoda.

③ KONAČNI DOHODAK - dobivamo kada dohotku nakon oporezivanja pribrojimo vrijednost prava i povlastica koje daje država, a ne plaćuju se u novcu npr. zdravstvena zaštita.

Dohodak potječe iz niza izvora. Prema statistici britanske vlade, nadnice

i plate su najbitniji izvor dohotka u Ujedinjenom Kraljevstvu.

1995. g. 56% cjelokupnog dohotka je došlo iz tog izvora.

- Paul Johnson i Steven Webb su proveli studiju o

NEJEDNAKOSTI U PRIHODIMA KUĆANSTAVA IZMEĐU 1961. i 1993. u
BRITANJI.

Utvrđili su da su se prihodi od socijalne pomoći udvostručili o

otprilike 10% svog dohotka na 20%. Jedan od glavnih razloga

za ovu promjenu je porast BROJA NEZAPOSLENIH, UMIROVLJENIKA,

BOLESNIH koji imaju pravo primati socijalnu pomoć.

PROMJENE U OPOREZIVANJU - porez na dohodak je PROGRESIVNI

porez, jer oni koji zarađuju više, plaćaju viši udio svog dohotka na

ime ovog poreza od onih koji zarađuju manje.

Između 1979. i 1997. temeljna stopa poreza na dohodak je smanjena

s 33% na 23%.

- 1990. g. POREZ NA ZAJEDNICU ili „GLASAČKI POREZ“ zamjenio je

sustav koji se temelji na vlasništvu, a zva se RATES.

Regresivni porezi uzimaju viši udio dohotka od onih s nižim

dohotkom, nego što uzimaju od onih s visokim dohotkom.

Prema sustavu „glasačkog poreza“ od svih koji žive u istom

području naplaćuje se isto, bez obzira na njihovu platnu sposobnost.

PROMJENJIVA RASPODJELA BOGATSTVA

54

Poput dohotka, bogatstvo može utjecati na životne mogućnosti, ali za marksiste vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju također daje moć.

MJERENJE BOGATSTVA:

① Brojke o vrijednostima imanja koje se za sobom ostavili

PROMJENE U STRUKTURI ZANIMANJA

Službene državne statistike razlikuju socijekonomske skupine, koje grupiraju ljude koji obavljaju poslove sličnog društvenog i ekonomskog statusa.

Razlikuju se tipovi MANUALNIH POSLOVA prema razini vještine. NEMANUALNI poslovi se dijele u 3 kategorije:

1. RUTINSKI NEMANUALNI POSLOVI (tajnički poslovi)
2. SREDNJI NEMANUALNI POSLOVI (učitelji, knjižničari)
3. VISOKOKVALIFICIRANI STRUČNJACI (liječnici, viši upravitelji)

- Postoji dugotrajni trend tokom 20. st. prema kojem udio nemanualnih poslova raste, dok se udio manualnih poslova smanjuje. Proizvodačke grane su slabile, dok su se uslužne djelatnosti, koje zapošljavaju niži postotak manualnih radnika proširivale.

II razdoblje nakon Drugog svjetskog rata - sve se veći broj ljudi zapošljavao na poslovima povezanim sa državom blagostanja naročito u JAVNOM ZDRAVSTVU. Zapošljavanje je naraslo i u lokalnim i državnim upravnim službama.

- Tradicionalni muškarac - hranitelj obitelji, s punim zaposlenjem - dio je skupine čiji se udio smanjuje unutar ukupne radne snage. Žene čine rastući udio unutar ukupne radne snage i brzo hvataju korak s muškarima.

PROMJENA RASPODJELE DOHODKA

Službene statistike mjere dohodak na tri načina:

1. IZVORNI DOHODAK - se odnosi na dohodak iz izvora kao što su: zaposlenje, mirovina, investicije

1. GORNJA KLASA

55

WESTERGAARD I RESLER - marksistički pogled

- U studiji koju su objavili 1975. oni ističu uglavnom iz marksističke perspektive da Britanijom dominira VLADAJUĆA KLASA.
- Glavna podjela je još uvijek između kapitala i rada.
- Oni upućuju na koncentraciju bogatstva u rukama male manjine, najbogatijih 5% stanovnika.
- Westergaard i Reslerova smatraju da: poražena skupina ima stvarnu moć, čak i ukoliko neki pripadnici ne poduzimaju nikakve aktivne korake da bi je iskazali, jer stvari djeluju na taj način u svakom slučaju.
- SASTAV VLADAJUĆE KLASA - ona uključuje velike vlasnike sredstava za proizvodnju, direktore kompanija, vrhunske menadžere, državne službenike.
- Podčinjene klase se sastoje od većine stanovništva koja zaraduju nadnice i plaće.

PETER SAUNDERS - pogled nove desnice na više klase

- On prihvata da postoji "međupovezana mreža na vrhu britanske industrije i financija u kojoj se stalno pojavljuju ista imena i lica, samo pod različitim šezirama". On ih vidi kao "UTJECAJNU EKONOMSKU ELITU".
- Saunders identifikira neke skupine koje bi mogle biti shvaćene kao kapitalistička klasa. One se sastoje od: obitelji koje i dalje posjeduju većinu dionica u velikim kompanijama, poduzetnika koji su stvorili i još uvijek posjeduju velika poduzeća te velikih zemljoposjednika.
- PROGRAM PRIVATIZACIJE je proširio izravno vlasništvo nad dionicama.
- Saunders tvrdi da se kapitalistička klasa "FRAGMENTIRALA U MILIJUN SIČUŠNIH DJELIĆA".

preminuli, ponekad se koristi da bi se proračunala općenita distribucija bogatstva.

② Upotreba rezultata anketa, ali i to ima svoje mane. Oni koji sudjeluju možda nisu potpuno iskreni, a najbogatiji članovi društva mogu biti posebno skloni podcjenjivanju svojega bogatstva.

→ Službene statistike razlikuju bogatstvo koje se može prodati i ono koje se ne može prodati:

① BOGATSTVO KOJE SE MOŽE PRODATI - uključuje svaki tip imovine koji se može prodati i čija se vrijednost može realizirati: zemlja, dionice, umjetnička djela, automobili...

② BOGATSTVO KOJE SE NE MOŽE PRODATI - uključuje stvari poput penzija i neprenosivih imovina.

- VLASNIŠTVO DIONICA - dionice su važni tip bogatstva koji se koristi za financiranje proizvodnje. Dobro do povećanja vlasništva dionica potječe od privatizacijskog programa konzervativne vlasti, koji je ohrabrivao male investitore da kupuju dionice u kompanijama poput British Telecoma.

1986. g → što su duže ljudi živjeli nakon što bi dali imovinu nekom drugom, manje su morali plaćati na dar.

11.

3 kapitalisti: porijeklo vlasništva za moć i moć ostaje od kapitalisti-
3 investiranog u zemlju, dionice i komercijalne poduhvate općenito.
3 Scott odbacuje shvaćanje da je došlo do menadžerske revolucije koja
3 je umanjila moć kapitalističke klase. Značajan je broj vrhunskih
3 menadžera i direktora u stanju je podržati se KAPITALISTIČKOJ KLASI.
3 Scott ističe: "Nasljedstvo od vlastitih roditelja u poduzetničkoj
3 srednjoj klasi ili ženidba sa ženom koja je naslijedila bogatstvo od
3 svojih roditelja - bio je način na koji je većina mladih
3 OSIGURALA NOVAC ZA INVESTIRANJE u poslove koji su im kasnije
3 donijeli bogatstvo."

3 VLADAJUĆA KLASA - prema Scottu postoji kad "postoji i politička
3 dominacija i politička vlast kapitalističke klase"
3 Pod (BLOKOM MOĆI) Scott misli na skupinu ljudi koji mogu monopolizirati
3 političku moć u zemlji na neko vrijeme.
3 (ELITA MOĆI) su oni ljudi iz bloka moći koji zauzimaju ključne
3 položaje u državi. (premijer, članovi kabineta)
3 Prema Scottu, britanske vlade su postale sve više ograničene u
3 svojoj ekonomskoj politici. One su morale paziti na finansijska
3 tržišta ukoliko su mislile posuđivati novac, održavati tečaj valute,
3 nisu mogle dopustiti da se NE OBAZRU NA INTERESE KAPITALISTA."
3 Privatne škole, naročito vrhunske poput Etona i dalje su važne za
3 stvaranje pripadnika vladajuće klase. Pripadnici kapitalističke klase
3 još uvijek odlaze u muške klubove da bi razmjenjivali informacije i
3 održavali kontakte.

3 d. LESLIE SKLAR - globalni sustav i transnacionalna kapitalistička
3 klasa

3 - Žagovnici teorije globalizacije vjeruju da su nacionalne granice sve
3 manje važne, a da se moć sve više iskazuje u TRANSNACIONALNIM
3 ODNOSIMA = odnosima koji presjecaju državne granice.

3 kapitalisti posjeduju vlasništvo za moć. Oni se oslanjaju na kapitalističku
3 investiranog u zemlju, dionice i komercijalne poduhvate općenito.
3 Scott odbacuje shvaćanje da je došlo do menadžerske revolucije koja
3 je umanjila moć kapitalističke klase. Značajan je broj vladinskih
3 menadžera i direktora u stanju je preživjeti se KAPITALISTIČKOJ KLASI.
3 Scott ističe: "Nasljedstvo od vlastitih roditelja u poduzetničkoj
3 srednjoj klasi ili ženidba sa ženom koja je naslijedila bogatstvo od
3 svojih roditelja - bio je način na koji je većina milijardera
3 OSIGURALA NOVAC ZA INVESTIRANJE u poslove koji su im kasnije
3 donijeli bogatstvo."

3 VLADAVUĆA KLASA - prema Scottu postoji kad "postoji i politička
3 dominacija i politička vlast kapitalističke klase"
3 Pod BLOKOM MOĆI Scott misli na skupinu ljudi koji mogu monopolizirati
3 političku moć u zemlji na neko vrijeme.
3 ELITA MOĆI su oni ljudi iz bloka moći koji zauzimaju ključne
3 položaje u državi. (premijer, članovi kabineta)
3 Prema Scottu, britanske vlade su postale sve više ograničene u
3 svojoj ekonomskoj politici. One su morale raziti na financijska
3 tržišta ukoliko su mislile posuđivati novac, održavati tečaj valute,
3 nisu mogle dopustiti da se NE OBAZRU NA INTERESE KAPITALISTA.
3 Privatne škole, naročito vjunske poput Etona i dalje su važne za
3 stvaranje pripadnika vladajuće klase. Pripadnici kapitalističke klase
3 još uvijek odlaze u muške klubove da bi razmjenjivali informacije i
3 održavali kontakte.

3 d. LESLIE SKLAIR - globalni sustav i transnacionalna kapitalistička
3 klasa

3 - Zagovornici teorije globalizacije vjeruju da su nacionalne granice sve
3 manje važne, a da se moć sve više iskazuje u TRANSNACIONALNIM
3 ODNOSIMA = odnosima koji presjecaju državne granice.

MAX - SREDNJA KLASA

Najpopularniji način definiranja SREDNJE KLAS jest shvatiti je kao klas koja se sastoji od onih pojedinaca koji imaju nemanualna zanimanja, tj. zanimanja koja uključuju u izjесnom smislu intelektualni element.

U trećem dijelu svog „KAPITALA“, Marx je zapazio rast srednje klase, istvrdio je da nastajanje poduzeća onemogućava da njima upravlja jedna osoba. Potrebno je zapošljavanje komercijalnih najamnih radnika.

- Niz studija je pokazalo da nemanualni radnici uživaju niz prednosti pred manualnim radnicima u smislu životnih šansi. Vjerojatnije je da će imati viši ZDRAVSTVENI STANDARD, posjedovati će vlastitu kuću i niz potrošnih dobara, te prednosti su istaknute zbog višeg dohotka.

1. SLOJ

2. SLOJ SREDNJE KLAS

GORNJA SREDNJA KLASA

Očito je da se velike poslodavce može smatrati dijelom više klase ali druge se često shvaća kao dio „stare“ srednje klase. Marx je predviđao da će ova skupina, koju je on zvao SITNI BURŽOAZIJOM, prijeći u proletarijat. Postat će nesposobni natjecati s većim kompanijama.

* STAVČNJACI U KLASNOJ STRUKTURI - sve veća složenost poslova traži financijske i pravne stavčnjake poput knjigovoda i pravnika. Razvoj industrije traži znanstveno i tehničko znanje.

1. VIŠI STAVČNJACI: suci, pravnici, arhitekti, liječnici, sveučilišni nastavnici, ekonomisti, inženjeri.

2. NIŽI STAVČNJACI: nastavnici u školama, medicinske sestre

- Prema LESJETU-SKLARU suvremeni je svijet globalni sustav u kojem su nacionalne države samo jedan skup aktera.

Sklari definira transnacionalne prakse i ističe tri sfere unutar kojih one djeluju: EKONOMSKU SFERU, POLITIČKU i KULTURNO-IDEOLOŠKU.
On odgovara transnacionalnim djelatnostima:

① TRANSNACIONALNIH KORPORACIJA

(korporacije poput McDonaldsa, Sonyja, Generala Motorsa -
→ mogu iskazati isto toliko moći kao i mnoge nacionalne države)

② TRANSNACIONALNOJ KAPITALISTIČKOJ KLASI

(obuhvaća: izvršne direktore transnacionalnih kompanija i njihove lokalne partnere, konzumerističke elite: trgovce, medije)

③ KULTURNO-IDEOLOŠKI KONZUMERIZMA

(proizvodi i ideologija korporacija (McDonalds) navodi ljude da konzumiraju njihove proizvode koji prodire i u Treći svijet siromašnih nacija).

DRUGI POGLEDI

TEORIJE ELITA - one smatraju da moć proizlazi iz zauzimanja vrhunskih poslova u društvu.

PLURALISTI - niče da više društvene klase monopoliziraju moć i vjeruju da u liberalnim demokracijama želje ljudi određuju politiku vlade.

nastavnika i drugih su potpuno profesionalizirani. Nastavnici nisu uspjeli steći status stručnjaka prije nego što je država intervenirala u obrazovanje.

KEITH MACDONALD - projekt profesionalizacije - on tvrdi da je projekt profesionalizacije - pokušaj da se neko zanimanje uspostavi kao prihvatena profesija. MacDonald raspravlja o tome kako stručnjaci pokušavaju uspostaviti svoj položaj.

① Treba razviti strategiju DRUŠTENOG ZATVARANJA = isključuju druge iz obavljanja vlastitog zanimanja.

② Uspostavljaju VLASTITU JURISDIKCIJU = definiraju područje nad kojim imaju pravo provesti vlastite stručne ekspertize.

③ PROIZVODE PROIZVOBAČE = školuju pripadnike vlastite profesije.

④ Pokušavaju MONOPOLIZIRATI VLASTITU STRUČNU EKSPERTIZU = kako bi osigurali da drugi neće pokušati za sebe tražiti dio njihove jurisdikcije.

⑤ Moraju steći UGLED

Fuck you!

PROFESIJE KAO SLUGE MOĆNIH - Američki sociolog MILLS dao je nekoliko zapožanja o pravničkoj struci u SAD-u. → Pravnici su većinom uposleni time da poričavaju financijere o rizicima koje poduzimaju i kako da se pokriju, umjesto da budu čuvari zakona u službi svijeta. - Budući da pravnici sve više služe "tankom gornjem sloju i finansijskim interesima" oni su i bogato nagrađeni.

OPADAJUĆA NEOVISNOST PROFESIJA - npr. KUMAR je pokušao prikazati kako se posao inženjera u privatnoj industriji sve više stonio u ne jednostavne kao i kompjuterizirani sustavi su smanjili stručnost.

② FUNKCIONALISTIČKI POGLED NA PROFESIJE - Bernard Barber nudi funkcionalističko shvaćanje uloge i nagrada viših stručnjaka:

- PROFESIONALIZAM traži niz općenitijih znanja koja se mogu primijeniti na niz problema.
(npr. liječnici vladaju medicinskim znanjem - koje primjenjuju da bi liječili niz bolesti)
- Prvenstvena motivacija stručnjaka je JAVNA SLUŽBA, a ne osobni dobitak.
- Ponašanje stručnjaka je pod kontrolom ETIČKOG KODEKSA
(npr. liječnici polažu Hipokratovu prisegu koja formulira obaveze njihove struke)
- VISOKE NAGRADE koje primaju stručnjaci su simboli njihova postignuća.

KRITIKE FUNKCIONALIZMA = knjiga „MEDICINSKA NEMESIS“ Ivana Illich je napad na liječničku struku. Illich tvrdi da je okolina, hrana, radni uvjeti, higijena, A NE MEDICINA glavna odrednica zdravlja stanovništva.

③ WEBEROVSKI POGLED NA PROFESIJE - stručnjaci se mogu shvatiti kao profesionalne skupine koje su uspjele steći kontrolu nad tržištem rada i manipuliraju njime tako da maksimiziraju vlastite nagrade. Profesionalizam uključuje faktore:

1. Kontrolirajući dotok, profesionalci mogu održavati visoku potražnju za svojim uslugama i tako stjecati visoke nagrade.
2. Profesionalizam pretpostavlja uspješnu tvrdnju o tome da su samo članovi profesije kvalificirani za davanje određenih usluga.

JOSE PARRY - tvrdi da liječnici imaju bolja primanja od

"bijeli ovratnici" uključuje skupine poput: uredskih službenika, tajnica i prodavača. Porast njihova broja tijekom 20. st. doveo je do rasprave o njihovom položaju unutar klasne strukture:

- neki sociolozi tvrde da su se oni PROLETARIZIRALI = da su postali pripadnici radničke klase.
- drugi tvrde da oni još uvijek pripadaju SREDNJOJ KLASI.

Proletarizacija:

SMANJIVANJE STRUČNOSTI UREDSKIH SLUŽBENIKA (Braverman) - podržava tezu o proletarizaciji. Tvrdi da se tijekom posljednjeg stoljeća broj poslova za "bijele ovratnike" brzo uvećavao, ali da se u to vrijeme smanjivala vještina koja je bila potrebna za obavljanje posla. Kako su se kompanije uvećavale, a broj njihovih službenika nastao, rad uredskih službenika se reorganizirao tako da se svaki od njih specijalizirao za posebne zadatke. KOMPJUTORIZACIJA je reducirala vještinu koja se traži od blagajnika, a kontrola zaliha i knjigovodstvo su se također uvećale i automatizirali.

WEBEROVSKA PERSPEKTIVA (David Lockwood) - zanimao je da su se uredski službenici proletarizirali, pokazao je da postoje 3 aspekta klasne situacije:

① Pod TRŽIŠNOM SITUACIJOM - mislio je na faktore poput: nadnica, sigurnost posla i izgleda za napredovanje. Tvrdio je da su uredski službenici zadržali prednosti pred manualnim radnicima: radili su kraće, imali su više izgleda za napredovanje...

② Pod RADNOM SITUACIJOM - mislio je na društvene odnose na poslu direktora i mladog osoblja. Lockwood je prihvatio da je srednjski posao podijeljen u razne odjele, ali nije mislio da je to dovelo do smanjivanja stručnosti.

BARBARA I JOHN EHRENREICH - klasa stucianka i meandiera

Treba su da postoji PROFESIONALNO-MENADŽERSKA KLASA = koji se sastoji od plaćenih mentalnih radnika koji ne posjeduju sredstva za proizvodnju ~~sredstva za proizvodnju~~ i čija se glavna funkcija u društvenoj podjeli rada može opisati široko kao reprodukcija kapitalističke kulture i kapitalističkih klasnih odnosa.

= Peta funkcija nove klase bila je ORGANIZIRATI PROCES PROJEKOVANJE,

• druga funkcija je PROVOĐENJE DRUŠTVENE KONTROLE djece i radničke klase.

Treća funkcija je PROPAGIRATI ideologiju vladajuće klase i na poslijetku

- RAZVOJ TRŽIŠTA potrošnih dobara, osiguravanje da radnička klasa konzumira nove proizvode koje proizvodi kapitalizam.

• Klasa stručnjaka i menadžera ima INTERESE različite od interesa vladajuće klase. Oni žele maksimirati vlastitu neovisnost; a vladajuća klasa pokušava to ograničiti koliko je god moguće.

- Neki pripadnici klase, uključujući neke menadžere, upravitelje i inženjere, rade izravno za industriju i mogu težiti da se pridruže vladajućoj klasi.

Drugi nisu izravno upošteni od strane vladajuće klase i rade u slobodnim zanimanjima i uslužnim djelatnostima.

- Ehrenreichovi tvrde da su SAD, tijekom 1960. imale sve veću i sve samopouzdaniju klasu stručnjaka i menadžera koja je dolazila u sukob s vladajućom klasom. Studenti su počeli tražiti veću neovisanost i tražiti si pravo da se društvo upravlja više u njihovom, a manje u interesu vladajuće klase.

materialien - organisatorische resources - SAVAGE

D. V. H. J. 1000
H. J. 1000
H. J. 1000

ROBERTS, CRABBS - "The American middle class" - London, 1965.

"Srednje klase" su najbogatije i najbrojnije predodžbe.

— oko 27% uzorka "bijelih ovratnika" (uredski službenici)

ima predodžbu o društvu "središnje mase". Oni sebe shvaćaju kao dio srednje klase koju čini većina radnog stanovništva.

Ta središnja masa se nalazi između: male, bogate i moćne gornje klase i male, siromašne niže klase.

— najuobičajenija predodžba koju podržava 19% uzorka, jest ona o "stisnutoj srednjoj klasi". Oni se osjećaju ugroženi od strane onoga što smatraju da je sve moćnija i organiziranija radnička klasa i od strane vlade i velikog businessa - koji pokazuju malo sklonosti da ih podržavaju.

SAVAGE, BARLOW, DICKENS, FIELDING - vlasništvo, birokracija, kultura -

tvrde da srednja klasa nije jedinstvena skupina. Savage razlikuje skupinu unutar srednje klase prema tipovima RESURSA koje imaju, a ne u smislu mjesta unutar hijerarhije klasne strukture.

— Oni shvaćaju društvene klase kao "društvene kolektivnosti ukorijenjene u posebnim tipovima eksploatacijskih odnosa". To su skupine ljudi sa zajedničkim razinama: prihoda i nagrada, životnim stilovima, kulturama...

— Tri tipa resursa koji srednjoj klasi omogućavaju bolju životnu šansu:

Ova (1.) IMOVINSKI RESURSI - posjeduju ih oni koji čine imućnu srednju klasu. Ova se skupina sastoji od "sine buržoazije" koja uključuje samozaposlene i male poslodavce.

tuvo (2.) ORGANIZACIJSKI RESURSI - potječu iz zauzimanja položaja unutar velikih birokratskih organizacija. Ove resurse imaju menadžeri. Najkrhkiji su tip resursa, ne može ih se uskladištiti i vrlo ih je teško prenijeti na sljedeću generaciju.

Harro (3.) KULTURNI RESURSI - diplomice potječu iz obrazovnih postignuća i diploma. Njih se može reproducirati prenošenjem kulturnih ukusa na diplomato.

③ Pod STATUSNOM SITUACIJOM - je mislio na stupanj pri
koji imaju posebne skupine radnika u društvu. Lockwood je
zaključio da je došlo do pogoršanja pozicije uredskih službenika
on je to pripisao: razvoju modernog ureda, masovnoj pismenosti

OBRANA TEZE O PROLETARIZACIJI (Crompton i Jones) - Stewart
et al. je u svojoj studiji istakao da mladi ljudi koji rade uredski
posao, kao prvi korak u karijeri menadžera, mogu se smatrati pripadnicima
srednje klase. Stariji koji prelaze s manualnog posla na nemanualni
uredski posao, kasnije u svojoj karijeri mogu se s više razloga smatrati
proletarijatom.

Cromptonova i Jones su tvrditi da visoki stupanj uzlazne mobilnosti za
muškarce u studiji Stewarta et al. ne ovisi o nepokretljivosti žena, nego
i o 30% posto muških službenika koji napuštaju taj tip zaposlenja.
Čini se da je opadanje stručnosti u uskoj vezi s kompjuterizacijom,
najmanje stručnosti se tražilo u ustanovi koja je bila najviše
kompjuterizirana - lokalna gradska uprava.

SREDNJA KLASA - 10 - SREDNJE KLASA

(59)

ANTHONY GIDDENS - srednja klasa - on tvrdi da postoji srednja klasa
koja se temelji na posjedovanju "priznatih vještina uključujući obrazne
kvalifikacije". Za razliku od pripadnika radničke klase koji mogu prodati
samo svoju manualnu radnu snagu, pripadnici srednje klase mogu prodati
i mentalnu.

JOHN GOLDTHORPE - uslužna i posrednička klasa - njegova klasa u sredini ne
se zove srednja nego posrednička klasa, ona uključuje: uredske
službenike, uslužne radnike, male vlasnike i tehničare nižeg ranga. U svom
kasnijem radu je tvrdio da postoji primarna podjela između raznih dijelova
srednje klase koja je osnovana na zaposleničkom statusu.

Ono što uslužnu klasu čini različitom jest to što ona ne samo da
prima plaću nego dobiva i povlastice: mirovinska prava...

Obično se smatra da se radnička klasa sastoji od manualnih radnika. Razlike između manualnih i nemanualnih radnika:

1. Nemanualni radnici u prosjeku imaju više nadnice od manualnih radnika.
2. Nadnice manualnih radnika obično postupno rastu tijekom njihovih dvadesetih godina, dostižu vrhunac u ranim 30-im, a potom polako ali postojano padaju. Dok zarade mnogih "bijelih ovratnika" nastavljaju rasti tijekom radnog života.
3. Glavna prednost "bijelih ovratnika" uključuje: sigurnost zarade i zaposlenja, manualni radnici rade pod većim rizikom da će postati suvišni, nezaposleni.

ŽIVOTNE ŠANSE - niz studija pokazuje da manualni radnici umiru mladi i da je vjerojatnije da će imati lošije zdravlje, vjerojatnije je da će biti osuđeni zbog kriminalnog djela, manje je vjerojatno da će posjedovati vlastitu kuću i niz potrošnih dobara.

PROLETERSKI TRADICIONALIST - David Lockwood je opisao supkultur

jedne skupine unutar radničke klase - proleterskih tradicionalista.

Oni žive u čvrsto povezanim radničkim zajednicama i zaposleni su u industrijama poput: rudarstva, lučkog utovara i istovara, brodogradnje.

- Za razliku od srednje klase, proleterski tradicionalisti ne teže

individualnom postignuću pokušavajući dobiti unaprijedjenje na poslu ili uspjeti vodeći vlastiti posao, teže kolektivnim vrijednostima.

- Postoji i tendencija da se živi iz dana u dan, a planiranje je

ograničeno na blisku budućnost, naglasak je na NEPOSREDNOM ZADOVOLJEN

POTREBA.

- Proleterski tradicionalist predočava društveni poredak kao nešto što je

oštro podijeljeno na "NAS" i "NJIH". S jedne strane su šefovi,

direktori i "bijeli ovratnici" koji imaju moć, a s druge su relativno

bespomoćni manualni radnici. Smatra se da postoji malo mogućnosti

za pojedinačne pripadnike radničke klase da prijeđu jaz koji ih

Obično se smatra da se radnička klasa sastoji od manualnih radnika. Razlike između manualnih i nemanualnih radnika:

1. Nemanualni radnici u prosjeku imaju više nadnice od manualnih radnika.
2. Nadnice manualnih radnika obično postupno rastu tijekom njihovih dvadesetih godina, dostižu vrhunac u ranim 30-im, a potom polako ali postojano padaju. Dok zarade mnogih "bijelih ovratnika" nastavljaju rasti tijekom radnog života.
3. Glavna prednost "bijelih ovratnika" uključuje: sigurnost zarade i zaposlenja, manualni radnici rade pod većim rizikom da će postati suvišni, nezaposleni.

ŽIVOTNE ŠANSE:- niz studija pokazuje da manualni radnici umiru mladi i da je vjerojatnije da će imati lošije zdravlje, vjerojatnije je da će biti osuđeni zbog kriminalnog djela, manje je vjerojatno da će posjedovati vlastitu kuću i niz potrošnih dobara.

PROLETERSKI TRADICIONALIST- David Lockwood je opisao subkulturu

jedne skupine unutar radničke klase - proleterskih tradicionalista.

Oni žive u čvrsto povezanim radničkim zajednicama i zaposleni su u industrijama poput: rudarstva, lučkog utovar i istovara, brodogradnje.

- Za razliku od srednje klase, proleterski tradicionalisti ne teže individualnom postignuću pokušavajući dobiti unaprijednje na poslu ili uspjeti vodeći vlastiti posao, teže kolektivnim učevima.

- Postoji i tendencija da se živi iz dana u dan, a planiranje je ograničeno na blisku budućnost, oplasak je na NEPOSREDNOM ZADOVOLJEN POTREBA.

- Proleterski tradicionalist predloža društveni poredak kao nešto što je oštro podijeljeno na "NAS" i "NJIH". S jedne strane su šefovi, direktori i "bijeli ovratnici" koji imaju moć, a s druge su relativno bespomoćni manualni radnici. Smatra se da postoji mala mogućnost za pojedinačne pripadnike radničke klase da prijeđu jaz koji ih

GOLDTHORPE, RICKWOOD, PLATT - imućni radnik u klasnoj strukturi

U svojoj studiji su odabrali Luton i područje u jugoistočnoj Engleskoj s industrijama koje su se naglo razvijale. Kapitali su hipotezu o buržuiziranju na 4 glavna područja: odnos prema radu i obrasci interakcije u zajednici, društvene perspektive, politički nazori.

1) Imućni radnici su definirali svoj rad na INSTRUMENTALAN NAČIN = kao sredstvo za neki cilj, a ne kao cilj sam po sebi. Rad je bio samo sredstvo za zaradu novca i podizanje životnog standarda. Većina imućnih radnika je prihvaćala svoj položaj manualnog radnika, više ih je zanimala dobra zarada u njihovoj tvrtki, a manje "dobra karijera" unutar kompanije.

Imućni radnici se pridružuju svojim kolegama s posla kao pojedina vođeni vlastitim interesom kako bi poboljšali svoje zarade. Na taj je način solidaristički kolektivizam radnika nadomješten INSTRUMENTALNIM KOLEKTIVIZMOM.

2) Imućni radnici pronalaze svoje prijatelje među rođacima i susjedima iz pretežno radničke klase i u tom pogledu slijede norme tradicionalne radničke klase. Društveni odnosi imućnih radnika su usredotočeni na dom. Svoje vrijeme provode gledajući TV, radeći u vrtu...

3) Naglasak na MATERIJALIZMU očaraava se u slikama društva imućnog radnika. Najveća skupina 56% shvaća novac kao temelj klasnih podjela. Kroz novčani model - vide veliku središnju klasu koju čini većina radnog stanovništva. poboljšanje vlastitog ekonom. položaja

4) Podržavanje laburističke stranke, podržavanje sindikata - često je bilo instrumentalno.

STEPHEN HILL - Londonški lučki radnici

Studija je dala određene dokaze u prilog shvaćanju da privatizirani instrumentalni radnik postaje uobičajeniji. Sličiti su veoma radnicima iz Lutona. Većina lučkih radnika živi privatiziranom životnom shemom, a aktivnosti slobodnog vremena su im većinom usredotoženi na dom i obitelj.

razdvaja od ostatka društva. O takvom pogledu na društvo, govori

"MODELO MOĆI". Članovi društva obično imaju i opću sliku o društvenoj strukturi poznatom pod nazivom "SLIKE DRUŠTVA Ili SLIKE KLASA".

"PROMJENE U RADNIČKOJ KLASI" - Vidljivo je smanjivanje broja pripadnika radničke klase, ukoliko se definira kao klasa koja se sastoji od manualnih radnika.

Ovo smanjenje se pripisuje: djelomično deindustrijalizaciji i tome što proizvodna industrija zapošljava sve manje radne snage. Novi industrijski poklovi se danas koncentriraju u elektroničkoj industriji.

Baynoni tvrdi da još ništa ne svjedočimo nestanku radničke klase. Ističe da mnogi proizvodni poslovi nisu nestali, nego su preseljeni u inozemstvo kako bi se iskoristile prednosti jeftine radne snage.

Mnoge poslove koje se klasificira u "sektor uslužnih djelatnosti", zapravo su proizvodni sektor. (npr.) pripremanje hamburgera je isto tako manualna zadaća kao i montaža automobilskih dijelova - pa opet nije klasificirano kao takvo.

BURŽUIZIRANJE
Goldthorpe, Lockwood, Hill
Dore

(61)

BURŽUIZIRANJE

BURŽUIZIRANJE - sve veći broj manualnih radnika ulazi u srednji i gornji i postaje srednjem klasom.

Sustav stratifikacije je imao piramidalni oblik u 19. st. - s velikom i relativno siromašnom radničkom klasom, ali se razvio u pentagonalni oblik što sve većim brojem ljudi koji spadaju u srednji sloj.

- Teorija koja se koristila za objašnjenje ovog navodnog razvoja je bila jedna verzija EKONOMSKOG DETERMINIZMA. Tvrdilo se da zahtjevi moderne tehnologije i napredne industrije ekonomije određuju oblik sustava stratifikacije.

Smatralo se da se proces buržuiziranja ubrzava zbog zahtjeva moderne industrije za mobilnom radnom snagom. Geografski mobilni, imućni radnici se sele u nova naselja u predgrađima.

- razine: nekvalificirane, polikvalificirane i kvalificirane manjane radničke
- IVOR CREWE: "nova radnička klasa" - vjeruje da postoji nova radnička klasa čiji pripadnici posjeduju jednu ili više navedenih karakteristika:
- ŽIVE NA JUGU, ČLANOVI SU SINDIKATA, RADE U PRIVATNOJ INDUSTRIJI,
- IMAJU VLASTITE KUĆE.
- On smatra da tradicionalni proleterski kolektivistički nazori i dalje postoje, ali smatra da njih podržava sve manji segment populacije.
- DENNIS WARWICK i GARY LITTLEMAN - podjela u radarskom zajedničarstvu.
- Radčavali su 4 zajednice u radarskom području zapadnog Yorkshira.
- Postojao je snažan element "ANTITHATCHERIZMA" i među vlasnicima kuća i stanovima društvenih stanova. Željeli su više poreze za bogate i smanjivanje potrošnje za obranu.
- Rastuća nezaposlenost u kombinaciji s prodajom društvenih stanova i mučnima, doveli su do raskola među građanima. S obzirom na položaj, glavna podjela unutar radničke klase se temelji na **Ekonomskim razlikama**.

KLASNA SVIJEST

(63) **BOLJE**

OPREZNA KLASNA SVIJEST

- Uključuje punu svijest pripadnika radničke klase o stvarnosti njihove eksploatacije, priznanje zajedničkih interesa, identifikaciju skupine s kojom su njihovi interesi u sukobu i shvaćanje da taj oponent može biti zbačen samo kolektivnom klasnom akcijom.

- OGRANIČENJA KLASNE SVIJESTI - često se tvrdilo da slika društva koju podržavaju proleterski tradicionalisti sadrži određene elemente klasne svijesti. Model moći, s njegovim naglašavanjem "NAS I NJIH" ukazuje na priznanje zajedničkih klasnih interesa.

- NOVČANI MODEL je dominantna slika društva koju imaju britanski radnici. Pokazuje da radnička klasa postaje manje, a ne više klasno svjesna. Oni su zaoptimizirani poboljšanjem vlastite pozicije u postojećem društvu, a ne pokušavaju stvoriti novi društveni poredak.

- Odrasli radnici iz Lutona su vidjeli malo suprotstavljenosti između sebe i svojih poslodavaca, 67% ih se slagalo s tvrdnjom da na

FIONA DEVINE - primjena marksističkog pristupa na radničku klasu

Izravno je testirala Lockwoodovu tvrdnju da će privatizirani instrumenti postati tipični predstavnici radničke klase.

- Devineova je otkrila visoku razinu geografske mobilnosti. Uz visoku nezaposlenost u 1980-im mnogi su išli u Luton u potrazi za većom mogućnošću na poslu. Uzorak iz 1980-ih je i dalje podržavao SINDIKATE. Oni su vidjeli sindikate kao "kolektivno sredstvo osiguranja interesa radničke klase".

"Ljudi ujeti rada su im bili zajednički s kolegama radnicima i primjećivali su da je to slučaj".

- Muškarci su i dalje provodili slobodno vrijeme izvan kuće s drugim muškarcima, bavili se sportom ili odlazeći u pub. Žitelji s malom djecom imaju ograničene mogućnosti za provođenje slobodnog vremena u zajednici. Muškarci često rade prekovremeno da bi bolje materijalno potporili obitelji, a žene imaju brigu za djecu.
- Slike društva koje imaju osobe iz uzorka jest "NOVČANI MODEL KLASNE STRUKTURE". Većina smatra da pripadaju masovnoj radničkoj ili srednjoj klasi koja se nalazi između vrlo bogatih i vrlo siromašnih.
- Još su teoretski smatrali da Laburistička stranka predstavlja interese radničke klase, sumnjali su u njenu sposobnost da ostvari ekonomski boljitak ili nisku nezaposlenost.

Priglas

POMENE U R. KLASI
Dalwudoff

PODJELE U RADNIČKOJ KLASI

52

Američki se marksist Braverman slaže s Marxom. On tvrdi da je utroka za profitom dovela do sve više i više automatizacije u tvornicama. To je smanjilo potrebu za kvalificiranim radnicima i dovelo do nekvalificirane radničke klase.

RALE DAHREN ¹⁹⁸⁸ dezintegracija radničke klase - tvrdio je suprotno Marxu, da radnička klasa postaje sve heterogenija ili nestičnija. Smatrao je da to proizlazi iz promjena u tehnologiji, jer sve kompleksniji strojevi traže sve kvalificiranije, održavatelje, dizajnere.

Tvrdio je da je radnička klasa danas podijeljena na 3 različite

oni poput: "POTKLASE", "OSTATKA DRUŠTVA", "SIROMAŠNI" se koristili kako bi se opisao dio društva za koji se smatra postoji unutar radničke klase, ali na samom njezinom dnu. min POTKLASA je onaj koji se najčešće upotrebljava posljednjih godina. Dnočava skupinu ljudi koju karakterizira: siromaštvo, nezaposlenost i ovisanost o socijalnoj pomoći.

MARXOV POGLED NA NAJNIZIJI SLOJ

- Koristio je riječ LUMPENPROLETARIJAT da bi opisao skupinu najnižu od svih: ološ sastavljen od: uličarki, lutalica, bivših zatvorenika, prosjaci...
- Suvremeni sociolozi koriste izraz REZERVNA ARMIA RADA. Sastoji se od onih koji ne zapošljavaju kao dodatni radnici i koji su potrebni samo u razdoblju ekspanzije. (širi se poslovanje i potreban je veći broj radnika)
- To je fleksibilnija skupina radnika, koji žude za poslom i spremni su prihvatiti niže radnice od onih koje zahtijevaju drugi radnici.
- Marx je koristio i pojam RELATIVNI VIŠAK STANOVNIŠTVA kada govori o onima na dnu sustava stratifikacije. Dijeli ga na 4 dijela

- ① Plutajući višak stanovništva = sastoji se od radnika koji su bili zaposleni dok nisu odrasli (na praksi), ali su otpušteni jer odrasli primaju više nadnice.
- ② Latentni višak stanovništva = sastoji se od poljoprivrednih radnika.
- ③ Stagnirajući višak stanovništva = suvišni radnici koji su izgubili posao zbog uvođenja novih tehnologija.
- ④ Siromasi - podjeljeni su na više skupina: kriminalci, siromašna djeca, siromasi koji ne mogu pronaći posao...

16.5. je prista stana
12.2. ako bolje
13.11. 16.

radu, timu rad znači napredak i u svjetlu je interakcije

POTENCIJAL ZA KLASNU SVIJEST - John Westwood tvrdi:

- ① Radnici se usko identificiraju sa svojim predstavnicima skupinama, a ne s radničkom klasom u cjelosti.
- ② Ako se ne zadovolje zahtjevi privatiziranih radnika za višim nadnicama i višim životnim standardom, na čvrsta veza može puknuti i ništa ih više neće držati na postlu.
- ③ Tvrdi da radnička klasa ima barem osnovno shvaćanje o svojim klasnim interesima i o konfliktu interesa koji postoji između njih i vladajuće klase.

ISTRAJNOST KLASNE SVIJESTI - studije Fione Devine o imućnim radnicima u Lutonu tijekom 1980-ih su otkrile dokaze o istrajnosti klasne svijesti. Radnici su željeli poboljšati svoj životni standard, kao i svoje djetelji, ali to ih nije sprečavalo da shvataju društvo kao nepravedno i da priželjkiju promjene. Ona ističe da su ta zajednička iskustva i želje temelj klasne solidarnosti.

NEKONZISTENTNOSTI U KLASNOJ SVIJESTI - mnogi radnici nemaju jasne i konzistentne poglede na društvo. Hill je otkrio da prilično radikalna mišljenja o moći velikog „businessa“ koja imaju tučki radnici, o djelovanju zakona i nejednakosti koju održavaju gornje klase, nisu konzistentna u njihovim relativno konzervativnim shvaćanjima u ulozi sindikata i prirodi zaposlenja. Radnici su izloženi ideologiji dominantne klase koju emitiraju masovni mediji, ona podržava postojeće društveno uređenje i tvrdi da je odnos između kapitala i rada pravedan.

KONTINUIRANA VAŽNOST KLASA - Marshall i drugi naglašavaju kontinuiranu važnost klase za britansku populaciju. Ne tvrdi da postoji proširena podrška radikalnim promjenama društvene strukture, ali vjeruje da postoji podrška reformama koje bi dovele do ravnopravnijeg društva.

Ističe da KLASNA SVIJEST nije jednostavna stvar individualnih uvjerenja, stavova i vjerdosti koji se mogu otkriti u anketi. Da bi takva uvjerenja proizvela klasnu svijest treba im organiziranje, potreban smjer.

1999

NEZAPOSTELENI POTKLASE

- Ističe da se pripadnici potklase moraju osloniti na prodaju vlastite manualne radne snage, ali u usporedbi s radničkom klasom, oni su u lošijem položaju kad to pokušavaju učiniti.
- Giddens tvrdi da suvremena kapitalistička imaju **DUALNO TRŽIŠTE RADA**. Poslovi na primarnom tržištu rada imaju: stabilne ekonomske isplativosti, sigurnost zaposlenja i određene mogućnosti napredovanja u karijeri. Poslovi na sekundarnom tržištu imaju: nisku stopu ekonomske isplativosti, lošu sigurnost posla i male mogućnosti napredovanja u karijeri.
- Ističe da je vjerojatno da će unutar potklase biti žene i pripadnici etničkih manjina. (u SAD-u su to Afroamerikanci, Hispanoamerikanci). Poslodavci daju ženama poslove tipične za potklasu zbog "društvenih predrasuda", ali i zato što je vjerojatnije da će one prekinuti karijeru zbog braka i rođenja djece.

DUNCAN + GALLIE - heterogenost potklase

- On sledi Giddensa tvrdeći da postoji značajan i sve veći broj ljudi koji su u vrlo slabom položaju na tržištu rada. kaže da značajan sektor zaposlene populacije prima platu bližu ili čak ispod službene crte siromaštva, a postoje i značajne nejednakosti u plaćama prema rasi i spolu.
- Koristi podatke iz studije "Inicijativa za društvenu promjenu i ekonomski život". Za njega malo je vjerojatno i ima malo dokaza za to da nezaposleni ili općenitije najhendikepiraniji u društvu, oblikuju i ujedinjuju klasno svjesnu skupinu. Shvaća nezaposlene kao skupinu za koju je najvjerojatnije da će razviti određenu vrstu kulturne potklase.
- Nezadovoljstvo nezaposlenih je odloženo i kroz uvećanu podršku tradicionalnoj stranci radničke klase - Laburističkoj stranci.
- Pripadnici radničke klase koji su imali posao nisu pripisivali nezaposlenosti lijenosti ili nesposobnosti onih koji nemaju posao.

- Tvrdi da u SAD-u raste potklasa ljudi prijetnji američkom društvu. Murray tvrdi da vladina potpora sve veći broj ljudi da postaje ovisan o socijalnoj pomoći. Rastuća veličina potklase je prijetnja socijalnoj i ekonomskoj dobrobiti zemlje jer zbog njenih pripadnika raste stopa kriminala, a pomoć koju im se isplaćuje je skupa poreznim obveznicima.
- Ističe da se i u Britaniji razvija potklasa, ali za razliku od Amerike - ona nije čvrsto uspostavljena niti se sastoji većinom od pripadnika etničkih manjina. Definiše potklasu u smislu ponašanja: npr. njihovi domovi su trli prljavi i puni smeća, pijanstvo je bilo često, djeca su rasla loše školovana...
- Murray krivi potklasu za njene nevolje, objašnjavajući situaciju njenim vlastitim DEVIJANTNIM PONAŠANJEM → činovi koji ne slijede norme i očekivanja neke određene društvene skupine.

RALE DAHRENDORF - potklasa i erozija građanstva

- Vidi potklasu kao tip društvene bolesti, nazivajući je „RAKON KOJI IŽJEDA TKIVO DRUŠTVA“. Njena kultura uključuje životni stil: namjerne nemarnosti, povezivanje u razne bande, posebne navike odijevanja, frizure, stil koji ima malo zajedničkog s vrijednostima okolnog radnog društva.
- Modrice su tako raste da oni koji ih dobivaju ne mogu izbjeći da postanu pripadnici potklase. Kompanije zapošljavaju samo one s dobrim kvalifikacijama, a obrazovni sustav ne daje pripadnicima potklase adekvatne mogućnosti da steknu kvalifikacije koje im trebaju.
- Pripadnici potklase nisu punopravni građani jer nemaju ekonomski udio u društvu, a društvo im daje malo sigurnosti. Dobra posla i inicijative karizmatičnih pojedinaca bi mogla pomoći potklasi da izađu iz svojeg položaja promičući razvoj zajednice.

DAVID GLASS

KLASIFIKACIJA ZASNOVANA NA PRESTIZU ZANIMANJA

Proveo je studiju intergeneracijske mobilnosti koja upućuje na njegovu približno visoku razinu. Gotovo $\frac{2}{3}$ intervjuiranih ljudi su bili u drugičijoj statusnoj kategoriji od one njihovih očeva. Otprilike $\frac{1}{3}$ se pomaklo gore, a $\frac{1}{3}$ dolje. Ali ipak čini se da obiteljsko podrijetlo ima važan utjecaj na životne mogućnosti. Što je viši profesionalni status oca, to je vjerojatnije da će sin postići položaj visokog statusa. Za većinu ljudi je vjerojatno da će ostati na otprilike istoj razini kao i njihovi očevi, a to naročito vrijedi za višu ljestvicu. Glassova studija otkriva značajan stupanj nejednakosti mogućnosti među ljudima.

OXFORDSKA STUDIJA O MOBILNOSTI

GOLDTHORPE 1987

Kategorizirala je zanimanja većinom pomoću njihove TRAŽIŠNE VRIJEDNOSTI. Pokazuje da postoji visoka stopa APSOLOTNE MOBILNOSTI = totalna količina društvene mobilnosti.

Koncept RELATIVNE MOBILNOSTI se odnosi na usporedne šanse onih koji potječu iz raznih klasnih miljea da steknu određene položaje u društvu.

Kellner i Wilby su to lijepo saželi kao PRAVILLO RELATIVNE NADE 1:2:4.

Na kakve bile šanse dječaka iz radničke klase da će doseći uslužnu klasu, za dječake iz posredne klase te šanse su bile dvostruko veće, a za dječake iz uslužne klase one su bile četverostruko veće.

- Trendovi nakon Oxfordske studije su istakli da postoje mogućnosti za uzlaznu mobilnost iz radničke klase, ali je vjerojatnije da će postati nezaposleni pripadnici radničke klase nego pripadnici viših klasa.

SAMOREGRUTACIJA ELITE - je proces kojim se pripadnici bogatih i moćnih skupina odabiru među djecom onih koji već pripadaju takvim skupinama.

(npr.) u Giddensovom istraživanju o podrijetlu predsjednika kompanija, dirljivo je visok stupanj samoregrutiranja elite.

Od 460 predsjednika kompanija 1% je potjecao iz radničke klase, 66% iz gornje klase.

65

- Postoji općenito slaganje da je stupanj društvene mobilnosti = kretanje iz jedne klase u drugu znatno viši u industrijskim nego u predindustrijskim društvima. Industrijska društva se stoga ponekad opisuju kao OTVORENA. Status se sve više stječe na temelju zasluga: talenti, ambicije, marljivi rad...
- Sociolozi se zanimaju za društvenu mobilnost iz nekoliko razloga:

- ona može pokazati stupanj u kojem KLASNO PODRIJETLO neke osobe utječe na njegove ili njezine mogućnosti stjecanja visokog statusa.
- važno je znati kako ljudi REAGIRAJU na iskustvo društvene mobilnosti. Žale li oni koji su pali na društvenoj ljestvici zbog svoje nesreće i stvaraju li skupinu nezadovoljnika?

- Tipovi društvene mobilnosti:

- ① UNUTARGENERACIJSKA MOBILNOST - odnosi se na društvenu mobilnost unutar jedne generacije. (npr) ukoliko neka osoba počne svoj radni život kao nekvalificirani manualni radnik, a 10 god. kasnije zaposli se kao računovoda, ona je društveno mobilna u smislu unutargeneracijske mobilnosti.
- ② MEĐUGENERACIJSKA MOBILNOST - odnosi se na društvenu mobilnost između generacija. Ona se mjeri usporedbom profesionalnog statusa sinova s profesionalnim statusom njihovih očeva. (npr) ako sin nekvalificiranog manualnog radnika postane računovoda - on je društveno mobilan u smislu međugeneracijske mobilnosti.

DAVID GLASS

KLASIFIKACIJA ZAPOVJANANA NA PRESTIJU ZANIMANJA

Proved je studiju intergeneracijske mobilnosti koja upućuje na visoku razinu. Gotovo $\frac{2}{3}$ intervjuiranih ljudi su bili u drugomj statusnoj kategoriji od one njihovih očeva. Otprilike $\frac{1}{3}$ se pomakla gore, a $\frac{1}{3}$ dole. Ali ipak čini se da OBITELJSKA PODRIJETLO ima važan utjecaj na životne mogućnosti. Što je viši profesionalni status oca, to je vjerojatnije da će sin postati položaj visokog statusa. Za većinu ljudi je vjerojatno da će ostati na otprilike istoj razini kao i njihovi očevi, a to naročito vrijedi za višu ljestvice. Glassova studija otkriva značajan stupanj nejednakosti mogućnosti među ljudima.

OXFORDSKA STUDIJA O MOBILNOSTI

65

GOLDTHORPE 1982

Kategorizirala je zanimanja većinom pomoću njihove TRAŽIŠNE VRIJEDNOSTI. Pokazuje da postoji visoka stopa APSOLUTNE MOBILNOSTI = totalna količina društvene mobilnosti. Koncept RELATIVNE MOBILNOSTI se odnosi na usporedne šanse onih koji potječu iz raznih klasnih miljea da steknu određene položaje u društvu. Kellner i Wilby su to lijepo saželi kao PRAVILO RELATIVNE NADE 1:2:4. Na kakve bile šanse dječaka iz radničke klase da će dosći uslužnu klasu, za dječake iz posredne klase te šanse su bile dvostruko veće, a za dječake iz uslužne klase one su bile četverostruko veće. - Trendovi nakon Oxfordske studije su istakli da postoji mogućnosti za uzlaznu mobilnost iz radničke klase, ali je vjerojatnije da će postati nezaposleni pripadnici radničke klase nego pripadnici viših klasa.

SANIOREGUTACIJA ELITE - je proces kojim se pripadnici bogatih i moćnih skupina odabiru među djecom onih koji već pripadaju takvim skupinama.

(npr.) u Giddensovom istraživanju o podrijetlu predsjednika kompanija, istaknuto je visok stupanj samoregutiranja elite. Od 450 predsjednika kompanija 1% je potjecao iz radničke klase, 66% iz gornje klase.

SPOL I MOBILNOST (regulatorne i ne-regulatorne)

Utvrdili su ima li kakve posljedice za rezultate studija o društvenoj mobilnosti ukoliko se primjene tri različita pristupa koja će uključiti žene.

- ① U prvom pristupu, žene su uključene, ali je njihova klasa određena prema zanimanju njihova supruga. Otkrili su da ovo ne unosi gotovo nikakvu razliku u apsolutne ili relativne stope intergeneracijske društvene mobilnosti.
- ② Zanimanje partnera zaposlenog na puno radno vrijeme na najvišoj klasnoj poziciji koristilo se kako bi se odredila klasa oba partnera.
- ③ Pojedinci su smješteni u klase prema njihovom vlastitom poslu. Ovo je pokazalo da je stopa apsolutne mobilnosti za žene i muškarce vrlo različita, zato što su žene drugačije raspoređene od muškaraca u profesionalnoj strukturi.

ALTERNATIVNA SHVAĆANJA

ANTHONY HEATH je uspoređivao društvenu klasu žena s klasom njihovih očeva. Istakao je da je manje vjerojatno da će žene iz viših društvenih klasa slijediti stope svojih očeva nego muškarci iz istih klasa. Značajna je pretežitost žena u intenzivnim nemanualnim poslovima npr. prodavači.

STUDIJA O MOBILNOSTI U ESSEXU (Marshall, Rose)

Otkrila je da postoji ekspanzija „bijelih ovratnika“ i kao posljedica toga visoka stopa ulazne mobilnosti. Izdala je podatke sakupljene kroz tablice razmjera vrijednosti - mjeriti šanse za relativnu mobilnost. Prema ovom shvaćanju KLASNO PODRIJETLO utječe na mobilnost žena baš kao što utječe i na mobilnost muškaraca, premda su obrasci mobilnosti različiti za spolove jer su žene jače koncentrirane u određenim dijelovima stratifikacijskog sustava od muškaraca.

- Podaci su prikazali da SPOL ima snažan utjecaj na prvo zaposlenje. Prvo zaposlenje utječe na klasu u kojoj ljudi na kraju završe.

PETER SAUNDERS - nejednako ili pravedno?

(sk)

Peter Saunders dovodi u pitanje shvaćanje da studije društvene mobilnosti upućuju na visok stupanj nejednakosti mogućnosti. Iznosi niz argumenata u prilog svojoj tezi:

* misli da je puno bolje koristiti tzv. RAZNJERE DISPARITETA oni uspoređuju vjerojatnost da će djeca različitog podrijetla završiti u istoj klasi, mogu npr. uspoređivati šanse djece iz radničke odnosno uslužne klase da će završiti u uslužnoj klasi.

* smatra da se relativno male nejednakosti otkrivene u takvim studijama mogu objasniti pomoću NASLIJEĐENE INTELIGENCIJE, TALENTA I MOTIVACIJE.

- U PANELSKOJ ili LONGITUDINALNOJ studiji sakupio je informacije o dječjem razvoju. Djeca su testirane verbalne i neverbalne sposobnosti. Njihove sposobnosti kao djece mogle su biti povezane s naslijeđenom sposobnošću ili s društvenim i ekonomskim faktorima, ali za Saundersa je bilo izuzetno značajno da je sposobnost bila blisko povezana s vrstom posla u kojoj bi na kraju završili.

- Upućuje na to da ideja meritokracije također pretpostavlja ulaganje NAPORA, a razlike u šansama koje se ne mogu objasniti razlikama u sposobnostima možda se mogu objasniti pomoću razlika u uloženom naporu.

Koristi različite informacije kako bi mjerio napor, npr. mjerenje izbjivanja iz škole na temelju izvješća o izostancima iz škole.

KRITIKE SAUNDERSU = mjerenja izbjivanja iz škole kao i beznačajnih razloga za izbjivanje, možda odražavaju stereotipe i etiketiranja učitelja. Faktori poput lošeg zdravlja i neprijateljski raspoloženih učitelja, mogu navesti djecu da izbjegavaju školu, a ti faktori mogu biti u svezi i s podrijetlom djece.

- Razlikovati su stručnjake od menadžera zbog toga što one skupine mogu raspolagati s različitim tipovima resursa koji mogu utjecati na obrazne društvene mobilnosti koje prenose svojoj djeci.
- Kteri s očevima stručnjacima koje su imale naročite prednosti zbog svojega klasnog podrijetla, klasne razlike u njihovim životnim mogućnostima su bile nešto manje od onih u sinova. Smatraju da „prenošenje klasnih prednosti na djevojčice ekskluzivnije ovisi o tome dodaje li ih se PRIMJERENOM SPOSOBNOŠĆU za postizanje dobrih rezultata u obrazovnom sustavu, nego što je to slučaj kod dječaka.
- Oni tvrde da su razlike u sposobnostima uvelike rezultat toga što različite klase posjeduju različite količine KULTURNOG KAPITALA, a manje prirodni sposobnosti. (postoje studije o pristranosti OBRAZNOG SUSTAVA kulturni vladajućih društvenih klasa i da je za neuspjeh radničke klase kriv obrazovni sustav).

OBJAŠNJENJA STOPA MOBILNOSTI = industrijska društva

① Očevi iz radničke klase općenito imaju više djece od očeva iz srednje klase. - (STOPE FERTILITETA)

Ova plodnost se može shvatiti kao razlog visoke stope uzlazne mobilnosti.

Očevi iz klase 1 = viši stručnjaci, menadžeri nemaju dovoljno sinova da bi ispunili brzorastući broj zanimanja u klasi 1. Za ispunjavanje tih mjesta dolaze osobe iz nižih klasa.

② Neki sociolozi tvrde da se profesionalni status u industrijskom društvu sve više stječe na temelju zasluga. Obrazovne mogućnosti su su sve više na raspolaganju svim mladim ljudima, bez obzira na društveno podrijetlo = posljedica je oborenje društvo i viša stopa društvene mobilnosti.

ORGANIZACIJA KLASA I KLASNI SUKOB

Marx je vjerovao da će visoka stopa društvene mobilnosti oslabiti klasnu solidarnost, klase će biti sve heterogenije ako njihovi pripadnici budu imati različita klasna podrijetla.

Klasna identifikacija i lojalnost će oslabiti jer će mobilnim pojedincima biti teško osjećati snažnu svijest one vrste koju osjećaju drugi pripadnici klase unutar koje su se našli. Posljedica toga je da će se **SIJANJITI INTENZITET KLASNOG SUKOB A I POTENCIJAL ZA KLASNU SVIJEST.**

Ralf Dahrendorf - tvrdi da u društvu postoje znatne mogućnosti individualnog napredovanja, stoga će se ljudi za svoje mjesto pod suncem međusobno natjecati kao pojedinci. Posljedica je da će se **SIJANJITI KLASNA SOLIDARNOST I INTENZITET KLASNOG SUKOB A.**

MOBILNOST I DRUŠTVENI POREDAK

Frank Parkin je smatrao relativno visoku stopu uzlazne mobilnosti

"**VENTILON POLITIČKE SIGURNOSTI**". Ona daje mogućnosti mnogim osobnim

i "ambicioznim" pripadnicima radničke klase da poboljšaju svoju situaciju.

Oni koji odlaze iz radničke klase pokazuju malo žlje za poboljšanje

situacije klase iz koje potječu. Istraživanja u nekim zapadnim društvima

pokazuju da uzlazno mobilni pojedinci prizimaju društvena i politička

shvaćanja klase u koju su pristigli.

- kritivali su i reakcije "**SKIDANJA**" - osoba koje su se spustile u radničku

klasu, na iskustvo društvenog nazadovanja. I da je su pristajali uz

vrjednosti srednje klase, nadajući se uzlaznoj mobilnosti i ponovnom

uspostavljanju prijašnjeg statusa.

KUĆANSTVO KAO JEDINICA KLASNE ANALIZE

ODREĐENJE KL

57

- U službenim statistikama Velike Britanije klasa određene osobe se određuje na temelju ZANIMANJA "GLAVE" KUĆANSTVA. 1981. g. je prvi put prihvaćena mogućnost da žena bude "glava" kućanstva. Samostalne žene i one u kućanstvima koje se sastoje samo od žena čine VELIKU VEĆINU ŽENA čija se klasa mijenja pomoću njihova vlastitog zanimanja.

- Britten i Heath - neke obitelji nazivaju MEĐUKLASNIM, u njima žena ima zanimanje koje pripada višoj klasi. Ovo bi moglo značiti da je u tim obiteljima ženino zanimanje najbolji indikator klasnog položaja obitelji.

JOHN GOLDTHORPE - povezuje klasu i položajem obitelji na tržištu rada. On ipak ne vjeruje da se muškarca kad postoji, treba automatski smatrati glavom kućanstva. Glava se treba definirati kao "onaj pripadnik obitelji koji se najviše i najkontinuirano angažira na tržištu rada."

Tvrdi da se za mnoge obitelji samo čini da su međuklasne zato što se klasa supruge određivala na neprimjeren način. Većina nemanualnih radnica obavlja rutinske ili nekvalificirane poslove, "bijelih ovratnika". Ističe da su ove žene u znatno manje povoljnoj tržišnoj situaciji od svojih muških kolega zaposlenih na nemanualnim poslovima niže razine. (niže plaće, manja radna sigurnost)

POJEDINCI I OBITELIJ - KAO JEDINICE STRATIFIKACIJE

Istraživanje Rosea i Marshalla - otkrilo je da su neke klasne akcije koje su poduzele žene bile više pod utjecajem klase NJIHOVE OBITELIJ, nego njihove vlastite. (op) glasačke sklonosti žena mogle su se bolje redoviti pomoću klase njihovih muževa nego pomoću njihove vlastite klase.

1.) ERIK OLIN WRIGHT - neomarxiistička teorija klase

(6)

U svojoj ranoj teoriji razlikuje tri klase. Unutar kapitalističkog načina proizvodnje BURŽOAZIJA se razlikuje od PROLETARIJATA. Ona ima kontrolu nad sredstvima za proizvodnju, kontrolu nad radnom snagom i kontrolu nad investicijama i akumulacijom. Proletarijat nema niti jedan od tipova kontrole.

SITNA BURŽOAZIJA - uključena je u proizvodnju koju za tržište organiziraju samozaposleni proizvođači koji ne zapošljavaju radnike. Sitna buržoazija ima kontrolu nad sredstvima za proizvodnju, ali nema kontrolu nad radnom snagom budući da njeni pripadnici ne zapošljavaju radnike.

PROTUPRTEČNI KLASNI POLOŽAJI

Menadžeri, nadzornici su na protuprtečnim položajima između buržoazije i proletarijata.

Vršunski menadžeri imaju kontrolu nad sredstvima proizvodnje i radnom snagom drugih, ali samo djelomičnu kontrolu nad investicijama.

Između sitne buržoazije i buržoazije nalaze se MALI POSLODAVCI = skupina ljudi koji zapošljavaju druge radnike, ali više od polovice profita njihova poslovanja potječe od njihova vlastitog rada ili od rada drugih članova njihove obitelji.

POLUAUTONOMNI NAJAMNI RADNICI - su smješteni između proletarijata i sitne buržoazije. Imaju određenu kontrolu nad time kako rade i što proizvode i time imaju minimalnu kontrolu nad sredstvima proizvodnje.

EKSPLOATACIJA

Zaključio je da eksploatacija uključuje prisvajanje plodova rada jedne klase od strane druge klase. Eksploatacija proizlazi iz nejednake raspodjele određenog resursa ali se u različitim ekonomskim sustavima ključno bogatstvo koje je nejednako raspodijeljeno razlikuje:

- 1) U feudalizmu je nejednako raspodijeljena RAĐNA SNAGA; feudalna aristokracija prisvoja višak rada kmetova.

- ② U kapitalizmu su SREDSTVA PROIZVODNJE nejednako raspodijeljena, pri čemu kapitalisti eksploatiraju radnike kupujući i prodajući radnu snagu i robu.
- ③ U etatizmu (komunistička društva) nejednako su raspodijeljeni ORGANIZACIJSKI RESURSI. Oni koji se nalaze na višim položajima u organizacijama koje kontroliraju proizvodnju, koriste svoje položaje da bi eksploatirali druge.
- ④ Wright razlikuje eksploataciju zasnovanu na VJEŠTINAMA. To bi mogla biti karakteristika društva nakon što dođe do demokratizacije i kad društvo više ne bude organizirano po hijerarhijskim načelima.

NOVA TIPOLOGIJA KLASNIH POLOŽAJA

Dijeli klasnu strukturu na: VLASNIKE i NEVLASNIKE sredstava proizvodnje. Među vlasnicima on razlikuje one koji posjeduju dovoljno da mogu unajmiti radnike i ne moraju sami raditi, one koji unajmljuju radnike, ali i sami moraju raditi te SITNU BURŽOAZIJU koja radi za sebe i ne upošljava druge radnike. Najamni radnici se razlikuju prema tome raspoložu li: iznadprosječnim, prosječnim ili ispodprosječnim vještinama.

KRITIKE WRIGHTA

Stephen Edgell je iznio neke od najrazornijih prigovora. Tvrdi da nije jasno zašto bi posjedovanje odnosno neposjedovanje neke vještine trebalo dovesti do eksploatacije jedne skupine od strane druge. To može dovesti do različitih radnika, ali to po sebi ne predstavlja eksploataciju.

Marshall i drugi misle da Wrightova nova shema „blisko nalikuje“ weberovskim koncepcijama klase. (Weberovi naglašavaju odnose na tržištu u kupnji i prodaji radne snage, a manje odnose u proizvodnji).

Goldthorpeova klasna shema se zasniva na Lockwoodovoj distinkciji između TRŽIŠNE i RADNE SITUACIJE.

Umjesto da koristi upitnike ili podatke iz intervjua kako bi otkrio, npr. autonomiju na poslu, koristi dva tipa informacije:

- zvanje (naziv radnog mjesta)
- informaciju (o tome je li osoba samozaposlena, je li poslodavac ili posloprimac.)

On inzistira na tome da klasni položaj potječe iz položaja obitelji, a ne pojedinca, a u praksi je položaj obitelji determiniran položajem muškog skrbnika.

GOLDTHORPEOVA KLASNA SHEMA:

<u>SLUŽBENIČKA KLASA</u>	1 viši stručnjaci, menadžeri u velikim poduzećima
	2 niži stručnjaci, menadžeri u malim poduzećima
<u>POSREDNIČKE KLASA</u>	3 rutinski nemanualni radnici (prodavači...)
	4 mali vlasnici i samozaposleni obrtnici
	5 tehničari nižeg ranga
<u>RADNIČKA KLASA</u>	6 kvalificirani manualni radnici
	7 polukvalificirani i nekvalificirani manualni radnici

Došlo je i do promjene u njegovoj klasnoj shemi: klase 5 i 6 su tvorile uvećanu radničku klasu, spojene su i dvije najgornje klase.

KRITIKE GOLDTHORPEA: Roger Penn ističe da Goldthorpe spajajući velike vlasnike, menadžere i stručnjake u uslužnu klasu nijeće postojanje odvojene vladajuće klase.

Tvrdi i da posljednja klasa uključuje raznolik raspon skupina.

(npr) neki sitni vlasnici su u velikoj prednosti od većine radnika

u postojećoj klasi:

ODBRANA GOLDTHORPEA: Marshall i drugi tvrde da je Goldthorpe u pravu što je stavio poslodavce i vrhunske menadžere zajedno u istu klasu. Razlika između ove dvije skupine se smanjila kada se smanjila obiteljsko ili pojedinačno vlasništvo nad tvrtkama.

Ali **KRITIZIRAJU** njegov pristup spolu → muškarci i žene se međusobno natječu za poslove i kako žene čine sve veći udio u radnoj snazi, mogućnosti mobilnosti muškarcima dolaze pod snažan utjecaj poslova koje obavljaju žene.

W. G. RUNCIMAN - klasna struktura, uloge i moć → TO NE TRŽIŠTE

Da bi odredio broj klasa u britanskom društvu, koristi se marksističkim konceptima, poput „**SAVEDSTAVA ZA PROIZVODNJU**“ i **weberovskim** konceptima - **SPOSOBNOST SAMODOSTVARIVANJA NA TRŽIŠTU**.

- On započinje s tvrdnjom da se klasna struktura sastoji od **SKUPA ULOGA**. Radne uloge su najvažnije.

Za one koji imaju posao, klase se mogu odrediti uz pomoć koncepta **KARIJERE**, nužno je uzeti u obzir mogućnosti napredovanja, baš kao i trenutnu situaciju.

- Klasa kojoj neki pojedinac pripada, određuje se ispitivanjem kombinacije tri tipa ekonomske moći:

① **VLASNIŠTVO** - nad sredstvima za proizvodnju

② **KONTROLA** - upravljanje proizvodnjom nekog dijela sredstava, (menadžeri, nadzornici)

③ **MARKETABILNOST** - sposobnost samostvarivanja na tržištu (vještine, kvalifikacije)

RUNCIMANOVE KLASSE:

GOBNAJA KLASA - najviša klasa, sastoji se od vlasnika sredstava za proizvodnju, viših menadžera i onih s izuzetnom marketabilnošću.

SREDNJA KLASA - dijeli se na 3 skupine:

- ① gornja srednja klasa → viši državni službenici, stručnjaci višeg ranga
- ② srednja srednja klasa → niži stručnjaci, menadžeri srednje razine
- ③ niža srednja klasa → "rutinski", "bijeli ovratnici"

RADNIČKA KLASA - podijeljena na 2 dijela:

- ① kvalificirana radnička klasa (u nju se radnik može smjestiti ukoliko posjeduje vlastiti alat, ima kontrolu nad funkcioniranjem strojeva, ako vlada potražnja za vještinama koje posjeduje).
- ② nekvalificirana radnička klasa

POTKLASA - sastoji se od onih "čije ih uloge smještaju više-manje trajno na ekonomsku razinu gdje im država daje socijalnu pomoć."

SMRT KLASA = ?

70

1) JAN PAKULSKI i NALCOM WATERS - "postmodernizam i smrt klase"

- U svojoj knjizi "Smrt klase", australski sociolozi vjeruju da je zastarjelo smatrati klasu važnom. Ističu da klase postoje samo ukoliko postoji "minimalna razina okupljanja ili grupiranja".
- Ne tvrde da nestaje društvena nejednakost, ali tvrde da su nastali novi RASČJEPI u POSTKLASNOJ društvu koji zasjenjuju klasne razlike.
- Tvrde da su stratifikacijski sustavi kapitalističkih društava prošli kroz 3 faze:

- ① DRUŠTVO EKONOMSKIH KLASA - postojalo je u 19. st., društvo je bilo podijeljeno na vlasnike i radnike. Kultura je podijeljena na visoku i nisku.

② DRUŠTVO ORGANIZIRANIH KLASA = država je "postala" dominantnom silom u društvu i njome je obično upravljala političko-birokratska elita. Imala je snažnu kontrolu nad ekonomijom.

③ STATUSNO KONVENCIJSKA DRUŠTVA = ljudi mogu odabrati svoj životni stil i vrijednosti te stoga nisu ograničeni na skupine kojima se mogu pridružiti na temelju svog podrijetla ili posla.

Razlikuju i promjene u sustavu tog društva:

- kulturalizam (stratifikacija se zasniva na životnim stilovima, estetici, protoku informacija)
- autonomizacija (pojedinci postaju neovisniji u svojim vrijednostima i ponašanju)
- fragmentacija (ljudi mogu imati mnogo različitih statusa koji se zasnivaju na njihovoj pripadnosti različitim skupinama)

RAZLOZI ZA SMRT KLASA

Daju niz objašnjenja za smrt klase. Ističu klasne podjele u ranim godinama 20. st. koje su bile narušene nastankom INTERVENCIJONISTIČKIH DRŽAVA (nacistička Njemačka) - komunističke države (npr. SSSR)

- U novije vrijeme je došlo do pomaka prema "tržišno-meritokratskim" odnosima, pri čemu država manje interwenira u ekonomiju i društvo.

Bogatstvo je šire raspodijeljeno, ne je više ljudi u stanju konzumirati proizvode i više od onoga što im je potrebno za fizički opstanak. Mogu prosudivati druge na temelju njihove potrošnje.

- Glasanje i stranačka pripadnost su postali manje zasnovani na klasi i došlo je do "OPADANJA KORIŠTENJA KLASNIH SLIKA I SVIJESTI U POLITICI"

Raste važnost "NOVE POLITIKE" koja se zasniva na temama nezanim uz klasu. Oni kažu da klasa jednostavno ne može objasniti ratove i konflikte na Srednjem istoku, religijske konflikte na Indijskom potkontinentu. Nacionalni, religijski, rasni identiteti su znatno istaknuti.

KRITIKA Bakulskog i Watersa

Čini se čudnim da oni misle kako je patrijarhat opasna sumračna životni stil, a ne da su prihvatili takav životni stil zbog nedostatka snaga.

Harriet Bradley ističe da oni tvrde kako PATRIJARHAT umire zato što nova tehnologija oslobađa žene od kućanskih poslova i zahtjeva za podizanjem djece, a nije pokušao dokazati tu tezu.

2) JOHN WESTERGAARD - jačanje klasnih nejednakosti

→ OVO U PATRIJARHAT
NE PIDE DA TRABA
KONJUT!!!

- Zastupa različit pristup od Bakulskog i Watersa. On tvrdi da u kasnom 20. st. klasne razlike postaju se jače, naročito u Britaniji.

„Klasna struktura se tiče prije svega nećijih životnih okolnosti zadanih nejednakim pozicijama unutar ekonomskog poretka“.

- Ističe da su između 1980. i 1990. zarade najbolje plaćene desetine „bijelih ovratnika“ porasle otprilike 40%. To je i moć najviših društvenih klasa, kao i velikog businessa porasla.

- Glavni razlozi ovih promjena prema Westergaardu su Ekonomski i Politički. Sjevernoamerička i europska privreda su se suočile s rastućom azijskom konkurencijom. Nejednakosti u zaradama su se uvećale, budući da je opadala tržišna vrijednost nekvalificiranog rada, a uvećala se vrijednost nekih tipova kvalificiranog rada.

- Prihvata tezu da postoje važne društvene podjele u društvu osim klasnih. No, ne prihvata da su one nadjačale klasu.

Prihvata da su SPOLNE PODJELE važan aspekt nejednakosti. One se udružuju kako bi ojačale djelovanje klase, a ne djeluju protiv klase.

(npr.) većina žena koje rade kao bijeli ovratnici; udane su za muševce koji rade kao bijeli ovratnici.

- Komentira kako ostaje zagonetna: dok su se klasne podjele „PO SEBI“ zaostričile, zašto se onda čini da su klasne podjele „ZA SEBE“ izbljedjele?

Tvrdi da je u Britaniji za to odgovorna Laburistička stranka.

Ona je važna za izražavanje i mobiliziranje klasne svijesti unutar radničke klase.

SOCIOLOGIJA I VRIJEDNOSTI DRUŠTVENE STRATIFIKACIJE

- Kao i svi drugi, i sociolozi vide svijet kroz prizmu vlastitih vrijednosti i stavova. Neki sociolozi su usvrđili da nisu samo shvaćanja pojedinih sociologa vrijednosno obipna, nego su to i glavne teorijske perspektive unutar discipline.

Prethodno poglavlje je pokazalo da ni funkcionalizam i marksizam ideološki utemeljeni, pri čemu je funkcionalizam zasnovan na konzervativnoj ideologiji, a marksizam na radikalnoj.

- FUNKCIONALISTIČKE TEORIJE su bile izložene snažnom napadu zbog onoga što mnogi smatraju njihovom konzervativnom (desničarskom) pristranošću. ALVIN GOLLNER kritizira tvrdnju Davisa i Moorea da je društvena stratifikacija neizbježna u svim ljudskim društvima. Smatra da je ona u krajnjoj liniji utemeljena na konzervativnoj doktrini o tome da je društveni svijet za ova vremena podijeljen na vladare i one kojima se vlada.

Tvrdi da je funkcionalizam zapušten objašnjavanjem temelja društvenog poretka. Slijedeći ovaj cilj, on se usredotočuje na priloge raznih dijelova društva održanju poretka. Prema njegovim riječima, funkcionalistička pozicija implicira da „JEDINO ZLO“ društveni nered, napetosti i konflikti - može doći do pokušaja da se ukloni dominacija čovjeka nad čovjekom ili da dođe do promjena u karakteru autoriteta. Ističe da funkcionalizam zagovara održavanje statusa quo (manjeg stanja).

- MARKSISTIČKE TEORIJE su dionno radikalne. Zagovaraju društvenu promjenu u mnogim suvremenim društvima. Teoričari nove desnice su kritični prema marksističkim i weberovskim teorijama stratifikacije i optužuju ih za ideološku pristranost.

PETER SAUNDERS ih optužuje jer zanemaruju stupanj životnih šansi i mobilnosti u kapitalističkim društvima i koristi koje proizjećaju iz nejednakosti.

POGLAVJE

SPOL I ROD

UVOD

Feministice su tvrdile da su se prije 1970-ih sociolozi gotovo isključivo bavili muškarcima, koji su pisali o muškarcima i za muškarce. Gotovo su sva sociološka istraživanja koristila muške uzorke i rijetko su se proučavali aspekti društva koji imaju važnost za žene (kućni posao, ženski kriminal).

- Mnogi autori koriste SPOL I ROD kao početnu točku analize. Osoba koja je uvela tu karakteristiku je američki psihoanalitičar dr. Robert Stoller. Iznio je zdravorazumsko opažanje prema kojem se gotova većina populacije jasno može kategorizirati kao muškarac ili žena na temelju tjelesnih obilježja.

- Sociolozi poput Ann Oakley tvrde da ženske društvene uloge, poput onih kućanice i majke koja se brine za svoju djecu nisu neizbježno proizvod ženske biologije. Za Stollera i Oakleyjevu KULTURA DRUŠTVA određuje ponašanje spolova u njemu.

Maja Etkovic

Maja Etkovic

Maja Etkovic

HORMONI I MOZAK

(71)

- Neki znanstvenici misle da se varijacije u ponašanju i društvenim ulogama muškaraca i žena mogu objasniti pomoću HORMONA i razlika u MOZGU.

Hormoni - su tjelesne izlučevine čije funkcije uključuju regulaciju razvoja muškog i ženskog tijela tako da ona postaju sposobna za reprodukciju.

Aktivnost širokog niza hormona je povezana s aktivnošću ŽIVČANOG SUSTAVA, tako da hormoni utječu na: ponašanje, karakter i emocionalno stanje.

KRITIKA HORMONSKIH OBJAŠNJEŃA

- Upozorava se na niz mana koje ima korištenje životinjskog ponašanja pri objašnjavanju razlika u ponašanju ljudi. Tokusi sa štakorima su se odvijali u neprirodnim laboratorijskim uvjetima, a do porasta borbenosti možda ne bi došlo da su štakori bili u svom normalnom okolišu.

- U studijama s djevojkama koje su rođene s karakteristikama koje su nalikovale muškarcima, prvo su se vjerojatno prema njima ponašali kao prema dječacima. Moguće je da je njihovo ponašanje bilo proizvod njihove RANE SOCIJALIZACIJE.

LATERALIZACIJA MOZGA

- Jedno područje istraživanja se koncentrira na to pitanje. Prema JOHNU NICHOLSONU i drugima, desna i lijeva moždana hemisfera se specijaliziraju za različite zadatke. On tvrdi da je u oko 95% populacije LIJEVA hemisfera specijalizirana za verbalne i jezične vještine, dok je DESNA odgovorna za vizualno-prostorne sposobnosti.

J. GRAY misli da je lijeva moždana hemisfera dominantnija u djevojkama nakon druge godine, a uzrok tome je utjecaj hormona na mozak.

Stiče se da postoje rezultati testova koji pokazuju da djevojke imaju veću verbalnu sposobnost od dječaka.

Velik utjecaj imaju i razlike u socijalizaciji.

- Postoji niz pokušaja da se povežu spolne razlike s razlikama u ponašanju muškaraca i žena uz pomoć evolucionih ideja. Od ovih je dana možda najutjecajnija SOCIOBIOLOGIJA, stvorio je Wilson, na spol i rod je primjenio David Barash.

Nijelom se zasniva na teoriji evolucije Charlesa Darwina i poput Darwina, sociobiolozi misle da se ljudi i druge vrste razvijaju i mijenjaju u procesu prirodnog odabira. Pojedinci unutar vrste se razlikuju po svojim FIZIČKIM KARAKTERISTIKAMA, najvjerojatnije je da će preživjeti i reproducirati se oni koji su najbolje prilagođeni sredini u kojoj žive.

- Sociobiolozi idu dalje od Darwina na dva načina:

1. Tvrdi da ne evoluiraju samo tjelesna obilježja već i ponašanje.
2. Misle da ponašanjem ljudi i životinja upravljaju genetske upute čija je norma povećati šanse prenošenja gena na buduće naraštaje, uzgojem = pokušavaju osigurati preživljavanje potomaka.

JOHN NICHOLSON - tvrdi da se sociobiologija zasniva na NATURALISTIČKOJ POGREŠCI. Rod se smatra nečim prirodnim i neizmjenjivim. Način na koji se muškarci i žene ponašaju ne može se izmijeniti i stoga ga treba takvim ostaviti. Nicholson misli da ovo nije tačno.

Razlike u rodu nisu prirodne i mogu se mijenjati. Naturalistička pogreška čini sociobiologiju konzervativnom disciplinom: ona se suprotstavlja promjenama statusa quo.

(73)

GEORGE MURDOCK - biologija i praktičnost

- On tvrdi da su biološke razlike između muškaraca i žena temelj spolne podjele rada u društvu. Iznosi tzv. da biološke razlike, poput veće fizičke snage muškaraca i činjenice da žene rađaju djecu, dovode do radnih uloga i obzrom na biološke razlike između muškaraca i žena, spolna podjela rada je najučinkovitiji način organiziranja društva.

T. PARSONS - biologija i "ekspresivna" žena

- Smatrao je da se izolirana nuklearna obitelj (roditelji i djeca) modernog industrijskog društva specijalizirala za dvije osnovne funkcije:

① SOCIJALIZACIJU DJECE

② STABILIZACIJU ODRASLIH OSOBA

Otkarakterizirao je ženinu ulogu u obitelji kao EKSPRESIVNU - što znači da ona daje toplinu, sigurnost i emocionalnu podršku. To je bitno za učinkovitu socijalizaciju djece. Muški članik pravi svoj radni dan natječući se u društvu orijentiranom na uspjeh. Ta INSTRUMENTALNA uloga dovodi do stresa, žena olakšava napetost pružajući brigu.

ANN OAKLEY - kulturna podjela rada:

- Ispituje niz društava u kojima biologija ima malog ili nikakvog utjecaja na ženske uloge:

① Pigmeji (lovci i sakupljači) društva u prašumama Kongo, nemaju nikakvih specifičnih pravila za spolnu podjelu rada. Muškarci i žene zajedno love, brinu se zajedno za djecu.

② Žene su važan dio vojske: kineske, Kube, Izraela.

Napada Parsonsovo shvaćanje obitelji i uloge "ekspresivne" žene u njoj. Ističe da je njegovo objašnjenje radnih uloga samo "opravdanje mita" u svrhu "KUĆNOG TLAČENJA ŽENA".

Prema lingvističkom mišljenju, rodne uloge su kulturne a ne biološki određene. Ljudske kulture su različite, one svoj nastanak duguju ljudskoj inventivnosti a ne nepobjedivim biološkim silama. Biološke karakteristike ne isključuju žene iz posebne profesije.

DRUŠTVENA KONSTRUKCIJA RODNIH ULOGA

74

Kakve bile biološke razlike između muškaraca i žena, upravo kultura nekog društva ima najveći utjecaj na stvaranje muškog odnosno ženskog ponašanja. Ann Oakley raspravlja o 4 glavna načina kako se stvaraju rodne uloge:

① Samoshvaćanje djeteta je pod utjecajem MANIPULACIJE.

(npr.) majka posvećuje više pažnje kosi djevojčica i odijevaju ih u žensku odjeću.

② Razlike se postižu USMJERAVANJEM dječaka i djevojčica prema različitim sadržajima.

npr. djevojčice za igru dobivaju lutke, ačušno pokretnost - navode ih da vježbavaju svoje buduće uloge kao majke i kućanice.

③ Korištenje VERBALNIH IZRAZA npr. "Ti si dobra djevojčica" - navodi djecu da se identificiraju sa svojim rodom.

④ Muška i ženska djeca su izložena RAZLIČITIM AKTIVNOSTIMA

npr. djevojčice se naročito navode da se uključuju u kućne poslove.

PRIPISIVANJE RODA

Sa stajališta Ann Oakley rod je DRUŠTVENO KONSTRUIRAN u smislu da su razlike u ponašanju muškaraca i žena naučene. Pripisivanje roda - odluka o tome je li druga osoba muška ili ženska - društveno je proizvedeno. Kesslerova i McKernan objeću da postoji bilo kakav jasan i precizan način razlikovanja muškaraca i žena.

- Svi hormoni postoje i u muškarcima i u ženama, tako da su harmonizirani.

- ne mogu biti jasna linija podjele među spolovima.
- Neki pojedinci imaju muške kromosome (xy) ali su nesposobni na visoke muške spolne hormone (androgena) i stoga fizički izgledaju kao žene.
  - ljudi imaju i svojstvo poznato pod imenom TURNEROV SINDROM = nemaju niti xy kromosome, niti normalan ženski par xx. Oni izgledaju kao žene.
  - Neka novorođenčad i odrasli ljudi imaju i ženske i muške genitalije, što je poznato kao HERMIFRODITIZAM. Oni su obično muškarci koji se odijevaju i na određeni način ponašaju kao žene.
  - Raspravljaju o tome kako drugi pripisuju spol pojedincima. Ovaj proces se proučavala intervjuirajući TRANSSEKSUALCE = ljude koji djeluju biološki normalno, ali se osjećaju pripadnicima suprotnog spola. Biološki muškarci ponekad žive kao žene i prihvaćeni su kao žene.

(45)

RODNA NEJEDNAKOST

- Većinom su feministice sociologije stvorile teorije rodne nejednakosti. Možemo razlikovati nekoliko feminističkih pristupa:

1. RADIKALNI FEMINIZAM
2. MARKSISTIČKI I SOCIJALISTIČKI FEMINIZAM
3. LIBERALNI FEMINIZAM
4. CRNI FEMINIZAM
5. POSTMODERNI FEMINIZAM

RADIKALNI FEMINIZAM

- Optužuje muškarce za eksploataciju žena. Smatra se da su žene eksploatirane jer za muškarce obavljaju neplaćeni rad, boreći se odgojem djece i drugim poslovima i zapriječeni im je pristup pozicijama moći.
- Smatraju (radikalne feministice) da je društvo PATRIJARHALNO - njime upravljaju i upravljaju muškarci.

- Neke radikalne feministice (S. Firestone) misle da blaženje žena prošijće iz njihove biologije, naročito iz činjenice što rađaju.
- SEPARATISTIČKE FEMINISTICE - tvrde da se žene moraju organizirati neovisno, izvan društva kojim dominiraju muškarci. Prisašnice revolucionarne feminističke skupine tvrde da samo lesbijke mogu biti istinske feministice jer mogu biti potpuno neovisne o muškarcima.
- ZAGOVORNICE ŽENSKÉ NADMOĆI - tvrde da su žene jednake muškarcima i da su moralno nadmoćnije. One žele patrijarhat zamijeniti matrijarihatom = vladavinu muškaraca zamijeniti vladavinom žena.
- RADIKALNO-KULTURNE FEMINISTICE - slave karakteristike povezane sa ženskošću: "zajedništvo, emocije, međuvisnost, odsutost hijerarhije, mir i život".

MARKSISTIČKI I SOCIJALISTIČKI FEMINIZAM

- Marksističke i socijalističke feministice ne pripisuju eksploataciju žena u potpunosti muškarcima. One smatraju da je kapitalizam prvenstveno izvor ženskog potlačivanja, dok su kapitalisti oni koji od toga profitiraju. Smatra se da je hendikepirani položaj žena posljedica posvajanja privatnog vlasništva i toga što one ne posjeduju sredstva za proizvodnju, što ih zauzvrat lišava moći.

- Marksističke i radikalne feministice dijele želju za revolucionarnom promjenom u postavljanju komunističkog društva. Misle da će u takvom društvu gdje će postojati zajedničko vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju nestati rodne razlike.

LIBERALNI FEMINIZAM

- Njegovi ciljevi su umjereniji. Liberalne feministice teže postupnim promjenama u političkom, ekonomskom i društvenom sustavu zapadnih društava. Stvaranje jednakih mogućnosti u obrazovanju i na poslu - glavni je cilj liberalnih feministica. U Britaniji su podržale uvođenje ZAKONA O SPOLNOJ DISKRIMINACIJI (1975.) i ZAKONA O JEDNAKOM PLAĆANJU.
- Ne zahtijevaju revolucionarne promjene u društvu - žele reforme unutar postojećih društvenih struktura i djeluju kroz demokratski sustav.

proširila svoj utjecaj na dominaciju nad muškarcima. Spolno-klasni sustav i nastao je u protuprotiv ekonomskog klasnog sustava - to je sredstvo pomoću kojeg neki muškarcu dominiraju nad drugim muškarcima.

- Stoga što spolna klasa ima biološko podrijetlo - BIOLOŠKA JEDNAKOST je jedina moguća početna za njezinu eliminaciju. Misli da su učinkovite metode kontracepcije pomogle u većoj kontroli rađanja, nisu oslobodile u potpunosti žene od trudnoće. Kada bi se djeca mogla razvijati izvan maternice, žene nebi bile prirođene ovako u tom dijelu o muškarcima.

S. ORTNER - kultura i devaloriranje žena

- Sherry Ortner tvrdi da nije biologija ^{NIJE TA} kao faktor ono što propisuje ženama njihov društveni status, nego način na koji svaka kultura definira i vrednuje žensku biologiju. Kada bi se izmijenila ova univerzalna evaluacija bio bi uklonjen temelj ženske podređenosti.

- Tvrdi da je kultura sredstvo pomoću kojega čovječanstvo kontrolira i regulira prirodu. Misli da su žene bliže prirodi od muškaraca:

- njihova tijela i fiziološke funkcije su povezane s prirodnim procesima koji okružuju reprodukciju vrste (trudnoća, rađanje...)

- tvrdi da je ŽENSKA PSIHA definirana kao bliska prirodi. Zato što ne žene brinu oko odgoja djece i primarne socijalizacije razvijaju osobnije i intimnije odnose naročito s djecom.

MICHELLE ROSALDO - javno i domaće

- Prva je ustvrdila da je ženska podređenost posljedica podjele između javnog i privatnog (domaćeg) svijeta:

JAVNA SFERA - uključuje djelatnosti i institucije povezane s ritualima i religijom, politikom i ekonomijom.

DOMAĆA SFERA - uključuje obitelji i život na mjestu stanovanja, obitelji.

- Upravo INTERPRETACIJA ženske biologije dovodi do njihove podređenosti a ne biologija sama po sebi. Ova interpretacija ima veze u zapadnjačkom

U polučinima društvenog vlasništva su gelasti. Ona je ventje da se se žene približiti nejednakosti i okolišu muškaraca: više uključuje u kućni život.

PODIJELA RADA I VLASTNIŠTVO

(77)

perspektive

ENGELS - nejednakost i privatno vlasništvo

- U najranijim fazama društvenog razvoja ističe da su rodne nejednakosti išle u prilog ženama, a ne muškarcima. Postojala je podjela rada po spolu, pri čemu su muškarci bili odgovorni za pribavljanje hrane, a žene za domaću stvar, ali nisu bile podređene muškarcima.
- Muškarci su nadjačali žene kada su stekli posjedovanje životinja skupljenih u stada i nisu bili spremni dopustiti da se ta imovina prenosi po ženskoj liniji. U razdoblju koji Engels zove CIVILIZACIJOM ustanovljen je monogamni brak.

S. COONTZ i PETA HENDERSON - žensko i muško vlasništvo

- Naglašavaju da je razlika između uloga muškaraca i žena u proizvodnji dobara izazvala rodne nejednakosti, a ne razlika u priložima koji svaki rod daje u svrhu reprodukcije vrste.

Niječu da je povijest počela razdobljem ženske dominacije. Do rane podjele rada je dovela društvena podređenost, a ne biološka nužnost.

- Prema njihovom stajalištu, najranija društva su bila KOMUNISTIČKA - sve što su muškarci i žene proizvođili bilo je zajedničko.

Slijede Engelsa tvrdeći da je uvođenje stočarstva i poljoprivrede postavilo temelje nejednakosti rodova. SROTNIČKO KORPORATIVNO VLASNIŠTVO - je značilo da su prvi put nesrodnici i stranci izgubili pravo da dijele hranu.

- Neka društva su imala koncept PATRILOKALNOSTI - i žene su odlazile da žive s mužom i njegovom obitelji. Ono što je proizvodilo više nije pripadalo njihovoj obitelji nego obitelji muža. Ono je njihova imovina i oni su odgovorni za nju.

ŽENE I INDUSTRIJALIZACIJA - povijesna perspektiva

Ann Oakley tvrdi da je najgorja posljedica industrijalizacije za žene bila pojava moderne uloge KUCANICE kao dominantne ženske uloge. U predindustrijskoj Britaniji obitelj je bila osnovna jedinica proizvodnje. Poljoprivreda i proizvodnja tkanina bile su glavne djelatnosti, a žene su bile nezamjenjive u domaćinstvu. Većinu kućnog posla - kuhanje, čišćenje, pranje, briga o djece, obavljali su neoženjeni potomci.

- Tijekom ranog razdoblja industrijalizacije tvornica je postojano zamjenjivala obitelj kao osnovnu jedinicu proizvodnje.

- Već 1841. komiteti muških tvorničkih radnika su pozivali na "postupno povlačenje svih radnica iz tvornice". Kraljica VIKTORIJA je objavila: "Neka žena bude ono što je Bog htio, pomoćnica muškarcu, ali s potpuno različitim dužnostima i pozivima."

- Oakleyjeva zaključuje da je industrijalizacija imala sljedeće učinke na ulogu žena:

① ekonomsku ovisnost žena i djece o muškarcima

② razdvajanje muškaraca od svakodnevnog domaćeg života

ROD U SUVREMENIM DRUŠTVIMA - radikalne feminističke perspektive

(78)

KATE MILLETT - radikalni feminizam i spolna politika

- Iznosi tezu da je rod primarni izvor identiteta pojedinaca u modernim društvima. Ljudi reagiraju na druge prije svega kao na muškarce i žene, a ne na temelju njihove klase pripadnosti. Navodi 8 faktora koji objašnjavaju postojanje patrijarhata (doslovno znači: "vladavina oca"):

① ULOGA BIOLOGIJE - za Millettovu je važnije da se u ranjivosti industrijalizacije muškarce potiče da budu agresivni. Muškarce

žene n. viđi da se ponašaju i misle na način koji se već ustalio i postojao
biološke razlike

- ② IDEOLOŠKI FAKTORI - muškarci se socijaliziraju tako da imaju dominantni temperament. To daje muškarcima viši društveni status, koji ih navodi da uzimaju uloge (društvene) u kojima mogu iskazivati nadmoć nad ženama.
- ③ SOCIOLOŠKI FAKTORI - tvrdi da je obitelj glavna institucija patrijarhata, prema muškarcima iskazuje moć i u širem društvu i državi. Majke i djeca neju društveni status moraju zasnovati na položaju mužera i očeva u društvu.
- ④ ODNOS IZMEĐU KLASA I PODREĐENOSTI - misli da žene imaju status nalik kastijskim koji djeluje neovisno o društvenoj klasi. Čak i žene iz najviših klasa su podređene muškarcima.
- ⑤ OBRAZOVNI FAKTORI - žene više studiraju društvene discipline, koje prema Millettovoj imaju niži status od prirodnih znanosti.
- ⑥ MIT I RELIGIJA - zapaža da kršćanska religija portretira Evu kao kasniju Božju zamisao, stvorenu iz Adamova rebra, dok se smatra da je ljudska patnja posljedica njihovih djela.
- ⑦ PSIHOLOGIJA - za nju je najveće psihološko oružje koje je na naspođaganju muškarcima dužina vremena tijekom kojeg dominiraju širom svijeta.
- ⑧ FIZIČKA SILA - ona upućuje na mnoge primjere nasilja protiv žena poput: kampanovanja da nasilja i u modernim društvima: silovanja, spolno nasilje.

KRITIKE MILLETTEOVE:

- Opisivanje svih društava kao patrijarhalnih implicira da muška dominacija ima neki univerzalni uzrok koji potječe iz ženske biologije i činjenice da one rade i odgajaju djecu.
- Millettova dobita kritike jer se ne uzima u obzir mogućnost da je to što žene nemaju bogatstvo i ekonomsku moć najvažniji faktor koji utječe na njihov lošiji položaj.

perspektive

MARX I ENGELS I ŽENE U KOMUNIZMU

79

- Marx je mislio da unatoč mnogim lošim stvarima kapitalistička industrija stvara nove ekonomske temelje na viši oblik civilizacije i odnosa među ljudima. Zapošljavanje žena će uvelike osloboditi žene njihove ekonomske ovisnosti o muževima i time od muške dominacije u državi.

- Engels je mislio da ekonomski faktori uzrokuju podrobljenost žena muškarcima i da samo ekonomske promjene mogu dovesti do njihova oslobođenja.

ROD U KOMUNIZMU - Engels ističe da će s dolaskom komunizma biti uspostavljena istinska jednakost muškaraca i žena jer će sredstva za proizvodnju biti u zajedničkom vlasništvu.

- 1991. prije sklona SSSR-a žene su činile većinu sovjetske radne snage 51%. U komunizmu se ženama jamčilo pravo na rad, a zakoni su im davali pravo na jednaku platu za isti posao. 1992. nakon ukidanja prava na zaposlenje žene su dvostruko češće gubile posao od muškaraca.

- Nickie Charles tvrdi da su komunističke države uložile puno više napora od kapitalističkih kako bi ženama olakšale teret brige o djeci i kućanskog posla, ali u oba društvena tipa žene se i dalje nalaze u NAJNIŽIM PLATNIM RAZREDIMA I OBAVIAJU NEKVALIFICIRANE POSLOVE.

SUVREMENI MARKSISTIČKI FEMINIZAM

Margaret Benston tvrdi da kapitalizam profitira od velike rezervne radne snage žena, kako bi održavao niske radnice, a visoke profile.

Žene su socijalizirane tako da se podčinjavaju, čine pomirljivu radnu snagu koju se može lako manipulirati i jednolično opustiti kad više nije potrebna.

Čak i kad se žene pridruže sindikatima, često se nalaze u organizacijama kojima dominiraju muškarci i često NE DIJELE INTERESE ILI POGLEDE ČLANICA SINDIKATA.

- Daje kritike na račun drugih feminističkih pokreta i time započinje svoju knjigu "TEORETIZIRANJE O PATRIJARHATU":

- radikalni feminizam je podrgnut kritici zbog lažnog univerzaliziranja koje nije u stanju shvatiti povijesne promjene ili uzeti u obzir različite materijalne uvjete koji se temelje na društvoj pripadnosti i klasi
- marksistički feminizam dobiva kritike zato što se koncentrira na radne nejednakosti u kapitalizmu i nije u stanju objasniti eksploataciju žena u nekapitalističkim društvima.

PATRIJARHAT (struktura) - ona tvrdi da je patrijarhat neophodan za analizu radnih nejednakosti. Šest patrijahalnih struktura koje ograničavaju žene i pomažu pri održavanju muške dominacije:

① PLAĆENI RAD (zaposlenje) = ističe ga kao ključnu strukturu u stvaranju nepovoljnog položaja žena. Misli da tržište rada ima više utjecaja na odluke žena o tome hoće li se zaposliti. Prema Walbyjevoj kad su na tržištu rada postojale mogućnosti za žene, one su ih iskoristile. Potrebe kapitalizma za jeftinim radom usmjeravala je porast broja zaposlenih žena. Neke žene ostaju kod kuće jer su plaće koje bi mogle zaraditi premale da bi im se isplatilo zaposliti.

② PATRIJAHALNI ODNOSI U KUĆANSTVU (proizvodnja) = ne misli da je eksploatacija žena u kućanstvu ^{NIJE} nestala. Žene o djetem koje napuste svoje supruge u lošem su položaju na patrijahalno strukturiranom tržištu rada. Neke žene i dalje dopuštaju da ih eksploatiraju muževi jer su alternative neprivlačne.

③ KULTURA = u 19. st smatralo se da su žene ženskenije ako ograniče svoje djelatnosti na domaću sferu i ne zaposle se. Walbyjeva tvrdi da je ključni znak ženskosti danas seksualna privlačnost.

④ SEKSUALNOST = u 19. st bila je pod striktnom kontrolom osobito običajima, bila je upravljena na jednog patrijahalnog partnera. Žene su odigrale važnu ulogu u borbi za veću seksualnu slobodu.

kontrolu rođenja, pobačaja i lakog razvoda braka.

⑤ MUŠKO NASILJE PREMA ŽENAMA - zapažda da muško nasilje prema ženama uključuje: silovanje, seksualno napastovanje, batine... Jeduzimanje mjera protiv nasilnih supruga je još uvijek rijetko.

⑥ DRŽAVA - državna politika u vezi s rodovima se znatno izmijenila od 19. st. npr. povećala se jednostavnost rastave braka, uvedena je financijska pomoć za one koji ne zaraduju... Walbyjeva ističe da je držav još uvijek patrijarhalna te da žene i dalje primaju niže plaće od muškaraca, samohrane majke dobivaju malo državne pomoći.

OD PRIVATNOG DO JAVNOG PATRIJARHATA

U 19. st patrijarhat je bio pretežno PRIVATAN, u 20. st on postaje JAVNI.

II. PRIVATNI PATRIJARHATU - individualni patrijarh = muška glava kućanstva kontrolira žene individualno i izravno u privatnoj sferi doma.

Žene su potlačene jer im je zapriječen ulazak u javnu sferu (rad, politika...)
Pomak od privatnog patrijarhata bio je dijelom posljedica prvog vala feminizma.

JAVNI PATRIJARHAT - je oblik u kojemu žene imaju pristup i javnim i privatnim podružjima. One nisu istjerane iz javnog podružja, ali su u njemu u podređenom položaju, kolektivno ih eksploatiraju muškarci kroz njihovu podređenost u javnim podružjima.

- Ističe varijaciju javnih i privatnih elemenata patrijarhata.

npr. misli da su muslimanke više ograničene obiteljskim strukturama od drugih žena i stoga su podložnije privatnom patrijarhatu od drugih skupina.

PREOBRAZBE RODOVA (PROMJENE U PATRIJARHATU)

Walbyjeva razmatra promjene u patrijarhatu u 1990-im godinama. Tvrdi da postoji dokazi o generacijskim razlikama između starijih i mlađih žena. Starije žene su više ograničene privatnim patrijarhatom - koji je bio dominantni oblik patrijarhata u njihovim godinama. Stare kvalifikacije i

mogućnost na tržištu rada čini njihovu materijalnu dobrobit ovisnom o muškom partneru

Danas djevojke ostižu mladice u visokom obrazovanju, žene sve više ulaze u javnu sferu sudjelujući u političkim i društvenim pokretima (ekološki pokreti, pokreti protiv nasilja u obitelji). Na većini najvažnijih položaja javnog života, žene su i dalje slabo predstavljene, ona zapaža da je npr. 1984. samo je 1 žena bila među 25 sudaca Vrhovnog suda 1990. nije bilo ženskih šefica policije.

ANNA POLLERT - bijeda patrijarhata

- Ona zapaža da su feministice napale korištenje muških „VELIKIH PRIČA“ poput marksističke analize kapitalizma i ideje napretka.
- Središnja njezina teza je da ideja patrijarhata pretpostavlja korištenje CIRKULARNOG ARGUMENTA. Patrijarhat se koristi i kao opis nejednakosti između žena i muškaraca i kao objašnjenje tih nejednakosti.
- Pollertova ne misli da je patrijarhat sustav ili struktura u istom smislu kao i kapitalizam. Ona ističe da „ne postoji unutarnji motor ili dinamika unutar patrijarhata koja može doprinijeti njegovu samoodržavanju. Kapitalizam ima takvu unutarnju dinamiku - PROFIT koji pokreće sustav.
- Tvrdi da kapitalizam i patrijarhat uopće nisu razdvojeni. → Klasni odnosi su natopljeni: RODOM, RASOM i drugim modusima društvene diferencijacije.
- Ona zagovara MATERIJALISTIČKU ANALIZU koja naglašava ekonomske nejednakosti i detaljno kvalitativno istraživanje.

TVRDA NEVJERA TO JE DOKAZ
DA NE POSTOJI DRUGA OTJEPA
TUŠ, S TAJM JA

IDEM

DO

KRAJA, MEHTA

POKRATKA

POSTMODERNISTIČKI FEMINIZAM

(21)

Michelle Barrett i Anne Phillips tvrde da su se novi feministički razvoji zbog nezadovoljstva općim teorijama karakterističniji za tradicionalnu društvenu znanost kojom su dominirali muškarci.

→ U najnovije doba je došlo do napada na lažno univerzalne modele humanizma, liberalizma. Nove feministice su svoje simpatije dale POSTMODERNISTIČKIM KRITIČKIM PROJEKTIMA. Opisuju ovaj napad kao proces destabiliziranja teorije.

SUSAN HEKMAN ističe napetosti i srodnosti između postmodernizma i feminizma.

- Napetost postoji jer se feminizam može smatrati modernim jer nudi opću teoriju kako društvo funkcionira i pokušava otkriti kako osigurati napredak prema boljem društvu. Postmodernisti odbacuju mogućnost opće teorije i recepta za poboljšanje društva.
- I feministice i postmodernisti dovode u pitanje PROSVJETITELJSKI NAČIN MIŠLJENJA - u smislu da niti jedni ne misle da je muška racionalnost adekvatna za razumijevanje društvenog svijeta.
- Hekmanova misli da su njihove srodnosti velike da se mogu kombinirati u POSTMODERNISTIČKI FEMINIZAM.

On odbacuje tezu da ^{NE} postoji jedna jedina teorija koja može objasniti položaj žena u društvu. Negira da postoji jedinstvena bit pojma "žena" (npr. crkinje, bijelkinje iz određene klase) su individualne i različite.

→ Postmodernističke feministice su upozorile na način na koji se mogu ostvarivati ciljevi žena. Takvi pristupi svoj cilj vide u DEKONSTRUKCiji MUŠKOG JEZIKA (napad na lingvističke koncepte koji ne tipično shvaćaju pozitivnima).

(npr.) oni mogu smatrati: ženskost, eto, baš poželjnu karakteristikama

UTJECAJI NA POSTMODERNISTIČKI FEMINIZAM

Jacques Lacan -

Ita njegova djela je pod utjecajem PSIHANALITIČKIH TEORIJA Sigmunda Freuda. Slijedeći Freuda, Lacan raspravlja o razvoju djece:

U 1. razvojnoj fazi - Imaginarnoj fazi novorođenče nema svijest o sebi kao pojedincu. Ne razlikuje sebe od svoje majke.

U 2. fazi zrcalnoj fazi dijete počinje razlikovati sebe od majke.

U 3. fazi edipskoj fazi dijete počinje shvaćati da treba komunicirati majkoni kako bi mogla izraziti svoje želje.

I muškarci i žene se moraju pokoriti onome što Lacan naziva ZAKONOM OCA. Tijekom ove faze dječaci se više identificiraju s ocem. Za razliku s majke, dijete nije izvorno smatralo oca produžetkom samoga/same sebe.

Tako se oca smatra dijelom SIMBOLIČKOG PORETKA JEZIKA.

- Ističe da muškarci i žene nisu slični nego različiti. Jezik je bitan muški fenomen. Žene moraju koristiti jezik, ali se ne mogu kroz njega potpuno izraziti jer se ženski osjećaji ne mogu prikazati muškim jezikom.

Jacques Derrida

Njegove ideje se primarno razvijaju iz Lingvistike = analize jezika.

- Tvrdio je da je jezik samodostatni sustav znakova. Znakovi se ne odnose na neku neovisnu stvarnost nego na druge znakove. Tako se riječ "pas"

može shvatiti samo u odnosu prema drugim riječima ili znakovima.

poput "životinja", "lagati". Upotrebljava francusku riječ *différance* = da bi uputio na činjenicu da je znak različit od označenog.

Différance pokazuje da su riječi različite od stvari na koju se odnose, te da su odgođene ili "kasnija" predstava stvari koje nisu prisutne.

- Derrida tvrdi da se postojeći sustavi vjerovanja zasnivaju na korištenju binarnih opozicija. To znači da se zasnivaju na vjerovanju u parove suprotnosti. Tako se DOBRO smatra suprotnim ZLU.

Moguće je umanjiti ove binarne opozicije, a time i ideologije na kojima se one zasnivaju, u procesu dekonstrukcije = znači pokazati kako favorizirani pojam ima svoje značenje samo u usporedbi sa svojim suprotnošću.

POSTMODERNE FEMINISTIČKE MISLI

Helene Cixous

- Misli da jezikom dominira muškost ili kako to ona kaže, jezik je patocentričan, njegov oblik je muški. Stijedeći Derridu ona tvrdi da se patocentrični jezik zasniva na dualizmima ili parovima suprotnosti. Oni su u vezi s "parom MUŠKARAC / ŽENA". Primjeri uključuju: OTAC / MATICA, GLAVA / SACE, DAN / NOĆ.
Ona ne misli da između muškarca i žena postoji apsolutna razlika. Ženskost i muškost mogu postojati u oba spola. Ako žene razviju način izražavanja radosti ženskosti i uspiju to izreći, od tog će razotkrivanja ženskosti imati koristi više muškaraca, baš kao i žena.

Helene Hesse

- Naglašava ulogu metafora u jeziku. One nisu samo usporedbe između dviju stvari, one oblikuju način na koji ljudi vide svijet i kako djeluju.
Ključ da žene doživljavaju život na tolikim područjima kao CIKLIČAN kroz fizičke i biološke cikluse, godišnje cikluse obiteljskog života.
- Hesseova je kritična prema feministicama koje prihvataju mušku koncepciju racionalnosti i jednostavno tvrde da žene moraju biti racionalne poput muškaraca. Tvrdi da postoje različiti i jednako vrijedni ženski načini shvaćanja svijeta.
Ženske koncepcije istine, vide istinu kao nešto što je više povezano s iskustvom i slaganjem s drugima. Muški pogled na svijet se više ne smije prihvatiti kao jedini pogled. Ono što je potrebno jest prihvaćanje različitih stajališta.

82

1970. je donesen ZAKON O JEDNAKITI PLACANJA. Označavao je da žene trebaju dobiti istu plaću kao i muškarci ako obavljaju isti ili sličan posao.

ZAKON O SPOLNOJ DISKRIMINACIJI iz 1975. je ukinuo diskriminaciju na temelju spolne pripadnosti na poslu, u obrazovanju, stjecanju imovine.

RODNI ZARADE

1970. h žene su radile puno radno vrijeme (zaradivale) oko 63% prosječne satnice zaposlenog muškarca. 1996. brojka se popela na 80%.

Premda žene čine sve veći broj zaposlenih, one nisu ravnomjerno predstavljene u profesionalnoj strukturi (STRUKTURI ZAPOSLENJA).

Postoji horizontalna i vertikalna segregacija na muške i ženske poslove:

1) HORIZONTALNA SEGREGACIJA - odnosi se na razmjer u kojem muškarci i žene obavljaju različite poslove. U obavljanju, industrijskih proizvoda od 1975 - 1996. muškarci dominiraju u: poljoprivredi, energetici, proizvodnji, građevinarstvu. Žene čine većinu zaposlenih u: javnoj upravi, hotelima i restoranima.

2) VERTIKALNA SEGREGACIJA - odnosi se na razmjer u kojem muškarci imaju zaposlenja višeg statusa i s boljom plaćom od žena. Apr. 1996. u Britaniji u pravničkoj profesiji 50% žena su pravne pomoćnice, 24% odvjetnice, 3% članice Vrhovnog suda.

T. PARSONS "eksplozivna žena"

1) FUNKCIONALIZAM I TEORIJA LUDSKOG KAPITALA

Teorija ljudskog kapitala zagovaraju neki ekonomisti, tvrdi da su žene manje predane poslu od muškaraca. Manje su spremne uložiti svoje vrijeme u dugoročne programe školovanja iz tog razloga, što je vjerovatno da će najistinitiji prekinuti svoju karijeru u mladoj dobi.

Školovanje, lošije kvalifikacije i manje iskustvo proizlazi iz zahtjeva za poslovanjem postavlja briga o djeci.

TEORIJA O DUALNOM TRŽIŠTU RADA

Barrow i Norris su bili među prvim britanskim sociolozima koji su primijetili TEORIJU O DUALNOM TRŽIŠTU RADA na radne nejednakosti:

1. PRIMARNO TRŽIŠTE RADA - karakteriziraju visoke plaće, sigurnost posla, dobri radni uvjeti, povoljni izgledi za napredovanje
2. SEKUNDARNO TRŽIŠTE RADA - se sastoji od niske plaćenih poslova s manjom sigurnošću posla, lošim radnim uvjetima i malo mogućnosti napredovanja.

Tvrde da su poslodavci spremni dati relativno visoke plaće kako bi zadržali radnike iz primarnog sektora koji imaju potrebna znanja i iskustvo, dok radnike iz sekundarnog sektora smatraju zamjenjivima.

3) SEGMENTACIJA NA OSNOVI RODA I NA TRŽIŠTU RADA

Autori tvrde da su otkrili 15 velikih skupina radnika koji imaju slične stavove prema poslu i karijeri:

1. PRIMARNI SEGMENT - radi na najboljim poslovima. Oko 78% ove skupine su muškarci
2. NEPOKRETNII - uglavnom se ta skupina sastoji od žena. Relativno su zadovoljne svojim poslom i ne pokušavaju navesti poslodavce da poboljšaju njihov položaj
3. ŽENE U SILESKU - one su najslabije plaćene. Čini se da su kućne odgovornosti glavni faktor tog inferiornog kretanja u karijeri.
4. MLADI I MOBILNI - oko 80% te skupine su muškarci, prosječne starosti 30,9 kreću se od poslodavca do poslodavca u potrazi za boljom plaćom.
5. ONI KOJI SILAZE NA TRŽIŠTU RADA - većinu te skupine čine muškarci koji su izgubili poslove i traže kroz razdoblja nezaposlenosti.

GUBITAK KVALIFIKACIJA I RADNI PROCES

Američki marksist, Harry Braverman, smatra da je monopolni kapitalizam proizveo smanjenje kvalifikiranosti posla, uključujući i uslužni sektor, trgovinu. Ojasno je ulazak žena u ova područja:

- ženama je bilo prikladno i lako prijeći od pružanja usluga svojoj obitelji na pružanje usluga drugim pripadnicima zajednice u zamjenu za plaću.
- on misli da su žene iskoristene za zamjenu kvalificiranih muških radnika te su time pomogle poslodavcima da smanjiju kvalificiranu svoju radnu snagu.

6)

ŽENE KAO REZERVNA ARMIJU RADA

Marx je tvrdio da kapitalizam treba rezervnu armiju radnika u razdoblju količinu potencijalnih novih pripadnika radne snage. Kapitalistima trebaju radnici koje mogu zaposliti u razdobljima ekspanzije, a otpustiti u razdobljima recesije.

Tijekom EKSPANZIJE dolazi do prekomjerne akumulacije kapitala. Paradozi uvodi nove strojeve. Zbog nedostatka radnika, konkurencija u borbi za radnike prisiljava tvrtke na povišenje nadnica. Porast nadnica znači da profittne stope padaju, stari strojevi nisu profitabilni i treba ih zamijeniti. U razdoblju RECESIJE - je malo investicija, nezaposlenost raste. Potrebno je smanjenje nadnica kako bi profittna stopa porasla.

Veronica Beechey navodi svojstva prema kojima su žene u modernoj Britaniji pogodne da budu dio rezervne armije:

- manje je vjerojatno da će biti članice sindikata i time su manje sposobne oduprijeti se otpuštanju.
- zbog njihovog položaja u obitelji i važnosti koja se pridaje njihovoj domaćoj ulozi. Vjerojatno je da će prihvatiti djelomično zaposlenje i varijabilnu radnu satnicu.

LINDA MCDOWELL - ROD I POSTFORDIZAM

Koristi teoriju postfordizma kako bi shvatila promjene na tržištu rada.

Ta teorija tvrdi da su se poduzeća okrenula od masovne proizvodnje prema fleksibilnoj proizvodnji malih količina specijaliziranih proizvoda.

- Zapošljavaju visoko kvalificirane radnike koji koriste svoja znanja i vještine, bi proizveli raznovrsne proizvode. Ostali rad obavljaju djelomično zaposleni radnici ili s ugovorima na određeno vrijeme.

U "ISTRAŽIVANJU O NOVIM ZARADAMA" - nastanju proizvodne djelatnosti i javne ustanove su i dalje održale najsnažniju podjelu rada i s više stalno zaposlenih muškaraca.

MUŠKARCI, SINDIKATI I ŽENE NA TRŽIŠTU RADA

Jill Rubery usmjerava pažnju na aktivnosti sindikata kao faktora koji utječe na rodne podjele na poslu. Za muške radnike koji žele održati snažnu poziciju na tržištu rada, žene mogu predstavljati isto tako veliku prijetnju kao i nove tehnologije. Ističe da su sindikati igrali ključnu ulogu u ograničavanju mogućnosti zaposlenica.

Sylvia Walby tvrdi da su sindikati bili važan faktor pri stvaranju boljeg položaja žena na poslu.

U mnogim dijelovima inženjerske industrije isključivanje žena je bila glavna taktika, dok su muški sindikalisti u činovničkim zanimanjima i u tekstilnoj industriji više koristili rangiranje. Sindikate smatra patrijarhalnim institucijama, njima dominiraju muškarci i djeluju u interesu muških zaposlenika.

RADIKALNI FEMINIZAM I ZAPOSŁAVANJE ŽENA

Radikalne feministice se koncentriraju na to kako muškarcu iskazuju moć nad ženama na poslu i kako štite vlastite interese zastrašujući žene i isključujući ih s viših položaja. Tvrdi da je jedan od načina na koji muškarci to čine seksualno uznemiravanje.

Rosemary Pringle tvrdi da radom ženskih tajnica uvelike utiče na patrijarhalne slike posla. Tajnice mještice kada imaju jasan opis posla,

Umjesto toga njihov se pravi statusa pomoću ideja o ženskosti. Tvrdi da su tako su tajnice predstavljene kao žene, one su predstavljene gotovo isključivo u obiteljskom (supruga, majke) ili seksualnom smislu (ljubavnice, fatalne žene).

7) LISA ADKINS - SEKSUALIZACIJA ŽENSKOG POSLA

Smatra rodnu podjelu, a naročito seksualizaciju rada - bitnim svojstvom tržišta rada. Istražuje organizaciju bara-parka - ZENIJA ZABAVE.

- Djelatnici koji nadziru i upravljaju vrtuljcima za odrasle, bili su isključivo muškarci, dok su većinu zaposlenih u restoranima i kavanama činile žene. Otkrila je da kriteriji za odabiranje konobarica uključuje PRIVLAČAN IZGLED. Smatralo se da je dio njihovog posla uveljavati muške pojeteitlje smješkom i ne reagirati na njihovo seksualizirano ponašanje.
- Posljedica je toga da "prišla nad ženama da obavljaju seksualni posao" locira muškarce kao moćniju skupinu radnika i time pomaže proizvesti patrijarhalne odnose.

ROSEMARY CROMPTON i KAY SANDESON = Rodna podjela poslova i društvena promjena

Slijede A. Giddensa i koristeći se koncepcijom strukturalizacije. Prema tom stajalištu "ono što ljudi čine uvijek pretpostavlja neku vrstu strukture (i pravila ponašanja, resurse...).

- U skladu s teorijom ljudskog kapitala, misle da su tržište rada i položaji pojedinaca na njemu dijelom oblikovani kvalifikacijama pripadnika radne snage. Zapažaju da zaposleničke skupine mogu pokušati povećati vrijednost kvalifikacija tako da manjak kvalifikacija radnika može dovesti povećanje tržišne vrijednosti njihova posla.

Kvalificirani radnici na PROFESIONALNOM TRŽIŠTU RADA mogu biti samozaposli visokokvalificirani stručnjaci, nisu ograničeni u svojim naporima da povećaju svoju plaću i dobiju unaprijeđenje.

PROFESIONALNA INTERNA TRŽIŠTA RADA: Status i plaća radnika ovise o njihovim kvalifikacijama i položaju unutar organizacije za koju rade.

Istražuju 4 područja zaposlenja:

- ① FARMACIJA - tvrde da kao zanimanje nije bila spolno tipizirana, žene nisu mogle biti isključene iz te profesije jer statut profesionalne organizacije nije odredio da član mora biti muškarac.
- ② RAČUNOVODSTVO - otkrile su da su one koje rade u velikim organizacijama često diskriminirane od strane svojih muških šefova i ovo zaprečuje njihovu mogućnost napredovanja.
- ③ STARIJENE ZADAVGE - premda u tom sektoru pretežu žene, one su koncentrirane na dnu hijerarhijske lestvice. Većinu činovničkog posla obavljaju žene, ali stariji rukovoditelji su isključivo muškarci.
- ④ KUHANJE I POSLUŽIVANJE - rad u ugostiteljstvu i hotelima se obično smatra ženskim poslom zbog sličnosti s neplaćenim kućnim poslom. Na nižim razinama u hotelskoj hijerarhiji žene rade kao: konobarice, sobarice, pomoćnice na recepciji. Većinom su zaposlene djelomično te ih poslodavci otpuštaju za vrijeme mirne sezone.

ROD I KASTE

- Ističu se neke sličnosti između položaja kaste i rodnih grupacija:

(1) Pripadnost kasti i rodu se pripisuje pri rođenju. Takav pripisani status je temelj zbog kojeg različite skupine imaju različite kulture.

(2) Različite skupine se različito nagraduju.

- Jedna od razlika između kaste i rodne stratifikacije:

Kastinski se sustavi zasnivaju na ENDOGENIJ = znači da se pripadnici mogu vjenčati samo pripadnicima iste kaste.

Od muškaraca i žena se očekuje da se međusobno vjenčaju. Stoga je stratifikacija koja se zasniva na rodnoj pripadnosti EGZOGAMNA - pojedinci moraju pronaći bračnog partnera izvan skupine kojoj pripadaju.

ROD I MANJINE

Uspoređujući situacije američkih crnaca i žena Helen Hacker upućuje na neke od prednosti klasifikacije žena kao manjine:

(1) obje skupine imaju slične PRIPISANE ATRIBUTE, crni ljudi se karakteriziraju kao emocionalni, djetinjasti, a žene kao emocionalne, nestabilne, neodgovorne. U usporedbi s bijelcima, crni ljudi su etiketirani kao „inferiorni“ u usporedbi s muškarcima, žene su označene kao „slabije“.

(2) obje skupine prihvaćaju KONFORMISTIČKO PONAŠANJE prilagođavajući se svojoj situaciji. Popustljivi su i ponizni u odnosu na većinske skupine.

ISPOLNA STRATIFIKACIJA

Margaret Eichten tvrdi da je osnovni problem u tome što se eksploatacija većinomu odvija izvan ekonomije.

U konvencionalnom marksističkom smislu, nezaposlene se žene ne mogu uključiti u KLASNOG SUSTAVA. One ne proizvode razmjerske vrijednosti.

proizvedu robe koja se prodaju na tržištu, one NE PROIZVODE = PADELI
ili VIŠAK VRIJEDNOSTI za poslodavca. Proizvodi koje stvaraju kućanice
konzumiraju članovi obitelji i oni se ne prodaju.

— U obitelji u kojoj oba supružnika rade izvan kuće, žena ne može
smatrati dvostruko, pa čak i trostruko eksploatiranom.

- 1) eksploatiraju je poslodavci koji iz njenog rada crpe višak
vrijednosti.
- 2) u obitelji može izgubiti kontrolu nad dijelom plaće koju je zaradila
ako suprug zadržati kontrolu nad finansijskim odlukama.
- 3) žena obavlja većinu kućanskih poslova - suprug koristi vrijednosti
koje ona stvara kod kuće.

- Fichterova opisuje obitelj kao KVAZIFEUDALNU INSTITUCIJU = suprug
pristupljeje novac za hranu, sklonište, a zauzvrat dobiva osobne usluge.
Supruga ima sličnosti s položajem kmeta.

* Maja Bekwar

Marxizam

Marxizam

Marxizam

Marx

- (96)
1. cilj = egalitarno društvo i u kojem spolne razlike više nisu važne),
podržavaju ga marksističke i socijalističke feministice.
liberalne feministice podržavaju društvo u kojem postoji jednakost mogućnosti.
  2. cilj = androgino društvo (spolne razlike više ne postoje) - podržavaju ga radikalne feministice.
  3. cilj = separatističko društvo (muškarci i žene više ne dijele isti društveni svijet).

MODIFIKACIJE I ALTERNATIVE OBITELJI

Ann Oakley ističe prijedloge za olakšavanje tereta kućnog posla i majčinstva npr. besplatni sustav brige o djeci koji bi osiguravala država kao pravo svake majke kojoj je potrebno, porodijski dopust + porodijska naknada, majci bi se čuvao posao ako se odluči vratiti na njega.

Postoji i teza da bi muž i žena trebali podijeliti svoje tradicionalne uloge po sredini. Svatko bi trebao raditi pola dana, a ostatak provesti u brizi oko djece.

Dvije glavne teme dominiraju u spisu o budućnosti uloge žena u odnosu prema obitelji:

1. JEDNAKOST SPOLOVA
2. TOLERANCIJA RAZLIČITIH "OBITELJSKIH ŽIVOTA"

PODIZANJE SVIJESTI I STVARANJE SOLIDARNOSTI

Iz marksističke perspektive, KLASNA SVIJEST i KLASNA SOLIDARNOST su važna pretpostavka za zbacivanje tlačitelja od strane potlačene klase. Feministice raznih učenjavanja se slažu da žene moraju prvo postati SVJESNE vlastite eksploatacije od strane muškaraca. Bez određenog stupnja ŽENSKOG SOLIDARNOSTI čini se nevjerojatnim da bi žene mogle biti u stanju postići bilo koji cilj feminizma.

POKRET ZA OSLOBOĐENJE ŽENA

SAD - postojale su razne organizacije za građanska prava koje su se bavile za prava etničkih manjina. (OTMLADINSKI POKRET = Studenti za demokratsko društvo, MIROVNI POKRET = prosjednici protiv rata u Vijetnamu, Kambodži)

U SAD-u je radikalno tlačenje potaklo Pokret za oslobođenje žena, u BRITANIJi je klasa bila važnija. Žene su počele naglašavati da je njihov vlastiti loš položaj u razvijanju ruku isto tako važan kao i onaj zbog kojeg trpi radnička klasa.

- Najutjecajnija skupina žena u Americi je LIBERALNA NACIONALNA ORGANIZACIJA ŽENA.

Konfederacije ženskog pokreta su donijele rezolucije kojima se zahtjevalo 7 prava za žene:

1. jednaka plaća
2. jednake mogućnosti zapošljavanja i obrazovanja
3. pobačaj na zahtjev i besplatna kontracepcija
4. besplatni vrtići 24 sata na dan
5. pravna i financijska neovisnost žena
6. okončanje diskriminacije lezbijki
7. sloboda za žene od prijetnji fizičkim ili seksualnim nasiljem (post. modernizam)

"Uzvratni udarac" 1992. knjiga Susan Faludi ističe da Pokret za oslobođenje žena nailazi na sve veći otpor.

Pod utjecajem postmodernizma reke su žene počele preispitivati ideju da napređuje postojati jedan jedini projekt za oslobođenje žena.

Taj uzvratni udarac u nekim krugovima je nazvan POSTFEMINIZAM.

- Poput postmodernista i postfeministice ove vrste odbacuju ideju o "metanaraciji" ili velikoj priči koja tvrdi da nudi jedinstveni predložak poboljšanja svijeta. Ta promjena je prebacila žarište na razlike među ženama, a nije ga odmakla od nejednakosti između muškaraca i žena.

Mija
Gutman

DAVID GILMORE - Kulturni koncepti muškosti

- Opisuje muškost kao „odobreni način da se bude odrasli muškarac u bilo kojem danom društvu“, a njegova je studija pokušaj otkrivanja koliko smo varirali od mjesta do mjesta.
- Smatra da postoje tri svojstva muškosti:
  1. Muškarac - **OPLODITELJ** = od njih se očekuje da se natječu s drugim muškarcima za pristup ženama.
  2. Muškarac - **OPSKRBLJIVAC** = nakon što je oplodio ženu, u većini društava se očekuje da će muškarac opskrbljivati svoju ženu i potomstvo. npr. za Španjolce „**ULOGA OPSKRBLJIVAČA**“ odlikuje je mjera njihove muškosti.
  3. Muškarac - **ZASTITNIK** = moraju zaštititi ženu i djecu od drugih muškaraca ili drugih prijetnji.
- On ističe „**DA PRAVU MUŠKOST**“ možemo smatrati poticanjem na ostvarivanje najboljih rezultata u društvenoj borbi za ograničene resurse. Služi se funkcionalističkim pristupom = objašnjava postojanje ideala muškosti pomoću funkcija koje taj ideal ima u društvu. npr. MUŠKARCI NA TRILITU - koncept muškosti se traži da djeluju kao dobavljači i zaštitnici. Lagune daju dosta ribe za prehranu, muškarci se ne obaziru na uvrede te su međusobne borbe rijetke.

VICTOR SEIDLER - Racionalnost i muškost

- Prema njegovom mišljenju ideje muškosti u zapadnim društvima su povezane s mišljenjem i vjerovanjima povezanim s razdobljem PROSVJETITEUŠT (mišljenje koji je odhario osjećaje, vjerovanje u nadnaravno kao načine razumijevanja svijeta). Za njega je prosvjetiteljski način mišljenja temelj modernosti = misli da će ljudi „pomoću znanosti ostvariti napredak.“
- Smatra porazivanje muškaraca s razumom i racionalnošću, a žena s prirodom i emocijama štetnim. Ono uništava osobne odnose.

J. RUTHERFORD - "Tko je taj muškarac?"

- Ističe da je niz promjena oslabio mušku dominaciju u određenim strukturama i institucijama:
  - radnička muškost je ugrožena opadanjem značenja manualne teške industrije.
  - u domaćoj sferi se više govori o obiteljskom naslijeđu i seksualnom životu žena i djece od strane muškaraca i manje ih se tolerira.
- Trikožuje sliku OSVETOJUBIVIH MUŠKARACA koji pokušavaju ponovno uspostaviti tradicionalnu sliku muškosti, da se prizna uspravna i nadmoćna priroda mužjaka i mišići.
- Alternativa osvetoljubivom muškarcu je NOVI ČOVJEK - spremni su prihvatiti ozbiljno očinske dužnosti (prisustvuju porodicama, javno se igraju s malom djecom bez straha ili srama od ismijavanja).

R.W. CONNELL - Muškosti

Ističe 3 pristupa analizi roda:

- ① one koji biološke razlike između muškog i ženskog tijela smatraju uzrokom razlika muškaraca i žena.
- ② one koji smatraju da kultura određuje rodne razlike tako da je "tijelo više ili manje neutralna površina".
- ③ one koji smatraju rod proizvodnu kombinaciju bioloških i kulturnih faktora.

- Connell sva tri pristupa smatra manjkavima: misli da postoji mnogo dokaza da ponašanje nije determinirano biologijom npr. postoje kulture u kojima je normalno da se muškarci upuštaju u homoseksualne odnose u određenim trenucima životnog ciklusa.

- Prema njemu treba tijelo smatrati aktivnim agentom u društvenim procesima, ona djeluje unutar društvenih institucija i procesa npr. ustanova koje okružuju profesionalni sport, ali sport je i tjelesna aktivnost.

biološki + kulturni

Tipovi muškosti:

HEGEMONIJSKA MUŠKOST - oblik muškosti koji za sebe traži i pokušava održati dominantan utjecaj nad društvenim životom. S nekim tipovima muškosti pokušava održati dominaciju i podređenost = heteroseksualna muškost općenito pokušava održati u podređenom položaju homoseksualna muškost.

(npr.) novi oblici muškosti su bili povezani s razvojem gradova gdje se zahtijevala svotilnija muškost od one na granicama carstva (ona su bila određena rodom, njegovom izgradnjom su dominirali muškarci).

Ovaj tip muškosti Connell naziva PLEMIČKA MUŠKOST.

- Sljedeća promjena je pomak od izravnog korištenja nasilja u svrhu postizanja dominacije - prema naglasku na korištenje birokratske racionalno u organiziranju. Hegemonijska muškost se podijelila između

(MENADŽERA) (na poziciji vlasti) i (STAVČNJAKA) (posjeduju tehničko znanje).

- Slika muškosti koju je proizveo komercijalni opor i povezivanje muškosti s automobilizma je vrlo istaknuta.

49